

ВІСНИК ЕКОЛОГІЧНОЇ АДВОКАТУРИ

№ 24
2003

ДУНАЙСЬКА
СПРАВА

спеціальний
випуск

С. Кравченко, А. Андрусевич “Дунайська справа”: на захисті громадського інтересу	3
О. Мель. Захищаючи Дунайський заповідник	4
Позовна заява про визнання висновку державної екологічної експертизи № 105 від 10.08.03р. недійсним	8
Висновок № 105 державної екологічної експертизи щодо доопрацьованого техніко-економічного обґрунтування інвестицій “Створення глибоководного суднового ходу Дунай — Чорне море на українській ділянці дельти”	11
Оскарження Указу Президента	18
Указ Президента України “Про створення Дунайського біосферного заповідника”	20
Указ Президента України “Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 червня 2003 року “Про стан виконання Указу Президента України від 10 серпня 1998 року № 861 “Про створення Дунайського біосферного заповідника” та перспективи будівництва судноплавного шляху Дунай — Чорне море”	22
Скарга щодо порушення Україною вимог Конвенції про оцінку впливу на навколишнє природне середовище в транскордонному контексті (Конвенції Еспо) у зв'язку із запланованим будівництвом судноплавного каналу в дельті Дунаю	24
А. Андрусевич Два дні в дельті Дунаю	26
А. Павелко Дельта Дунаю: децю з передісторії справи	33
А. Волошкевич Дунайський біосферний заповідник — важнейший природний резерват на Чёрном море	34
Н. Малишева Висновок науково-правової експертизи щодо правових засад проектування та будівництва глибоководного суднового ходу р. Дунай — Чорне море через заповідну українську територію (гирло Бистре) міжнародного транскордонного румунсько-українського біосферного заповідника ЮНЕСКО “Дельта Дунаю”	38
Б. Данилишин, В. Романенко Науково-експертні оцінки соціально-економічних, міжнародно-правових та екологічних аспектів можливого будівництва глибоководного суднового ходу р. Дунай — Чорне море в українській частині дельти Дунаю	44
Esoweb:	47
Нормативно-правові акти в сфері охорони довкілля, що прийняті восени 2003 року	48
Публікації: Дунайський біосферний заповідник.	51
In this issue (in English)	52

© **ВІСНИК ЕКОЛОГІЧНОЇ АДВОКАТУРИ № 24, 2003 р.**

Наш колектив:

С. Кравченко, д. ю. н., професор, академік УЕАН
 А. Андрусевич З. Козак, к. ю. н. А. Павелко
 Н. Андрусевич С. Лозан Д. Скрильніков
 Т. Будякова О. Мель І. Хміля
 І. Василяк Я. Остапик

Редактор: **Анатолій Павелко**
 Фотографії **Андрія Матвєєва**

Вісник видано БФ “Екоправо-Львів” за підтримки фонду Чарльза Стюарта Мотта

При передруці матеріалів посилання на джерело обов'язкове.

Редакція залишає за собою право публікувати авторські матеріали мовою оригіналу. Викладені авторами міркування можуть не співпадати з точкою зору редакції.

Дизайн та додрукарська підготовка **А. Огонченко**
 Друк ТзОВ “ЮМІ”, м. Львів, вул. Левицького, 63

ДОРОГІ ЧИТАЧІ!

Цей випуск нашого Вісника — особливий. Ми присвятили його справжній битві, що розгорілась між представниками екологічної громадськості і науковцями з одного боку та Міністерством транспорту України з іншого. Йдеться про Дунайський біосферний заповідник.

Захист Дунайської дельти, її біорізноманіття став і нашою справою. В нас немає неважливих справ. Проте ця — одна з найважливіших. Адже рішенням про будівництво буде порушено національне і міжнародне законодавство, створено небезпечний прецедент, коли заради екологічно небезпечного та економічно сумнівного проекту руйнується біосферний заповідник, ставиться під загрозу унікальний куточок природи світового значення.

У пресі широко висвітлюється точка зору причетних до будівництва глибоководного суднового ходу (саме так офіційно іменується канал) через гирло Бистре. І набагато рідше можна натрапити на друковані матеріали противників варіанту будівництва каналу через гирло Бистре. На жаль, у багатьох сторонніх спостерігачів склалася думка про екологів як противників економічного розвитку України. Але це не так. Ми — за сталий економічний розвиток, подолання бідності, створення умов для збереження життя у різних його формах. Ми — за зважений погляд на розвиток різних видів господарювання на українській ділянці Дунаю, за розгляд усіх варіантів і вибір такого, що не шкодитиме унікальній природі. Ми — за те, щоб майбутні покоління могли побачити і відчувати унікальний скарб — незайману природу дельти Дунаю.

У цьому номері Вісника ми намагались викласти матеріали, що дадуть змогу читачеві зрозуміти суть проблеми. Це — опис унікальної природи Дунайського біосферного заповідника, висновки провідних експертів з питань економіки та права про недоцільність та незаконність будівництва глибоководного суднового ходу через гирло Бистре. Ми ознайомимо Вас з нормативно-правовими актами, за допомогою яких державна влада намагається “проштовхнути” будівництво, та з висновком державної екологічної експертизи, який Мінтранс чомусь вважає позитивним. І, нарешті, Вашій увазі пропонується опис того, що робимо ми для захисту Дунайського біосферного заповідника.

Ми віримо, що, застосовуючи правові методи, можна запобігти винищенню природних скарбів. Ми захищаємо Дунайський заповідник у судах різних інстанцій, на міжнародному рівні. Ми віримо, що дельта Дунаю буде жити.

З повагою, Анатолій Павелко

ПРО “ЕКОПРАВО-ЛЬВІВ”

Благодійний фонд “Екоправо-Львів” — неурядова міжнародна організація, заснована у 1994 році з метою надання допомоги у захисті екологічних прав фізичним та юридичним особам, сприяння розвитку природоохоронної справи, екологічної освіти, науки та культури.

Наша діяльність:

- надання юридичних консультацій громадянам та юридичним особам у галузі охорони довкілля, захисту екологічних прав;
 - представлення інтересів фізичних та юридичних осіб у судах, інших державних установах у справах, пов’язаних з порушенням екологічного законодавства;
 - організація конференцій, семінарів, зустрічей з питань правової охорони навколишнього середовища на національному та міжнародному рівнях;
 - участь у правотворчій діяльності на локальному, національному та міжнародному рівнях з питань прав людини і довкілля;
 - виховання нового покоління юристів-екологів шляхом проведення еколого-правової практики для студентів різних навчальних закладів;
 - проведення тренінгів з екологічного права для практикуючих юристів;
 - збір та розповсюдження еколого-правової і екологічної інформації;
 - співпраця з іншими екологічними та еколого-правовими організаціями.
- Усі послуги Фонду — безкоштовні.

“Дунайська справа”: на захисті громадського інтересу

На сучасному етапі розвитку нашої держави, складному з політичної, економічної та соціальної точок зору, питання охорони та збереження довкілля часто розглядаються як другорядні. Більш актуальними заведено вважати питання, пов'язані із забезпеченням базових економічних потреб суспільства, реагуванням на його гострі проблеми.

Чи є збереження довкілля базовою потребою суспільства і обов'язком держави та громадянина? Як врахувати це на палітрі конфлікуючих соціально-економічних інтересів? Чи має це все відношення до будівництва громадянського суспільства та встановлення верховенства права? Для нас ці питання є важливими, а відповіді на них — нашою позицією у справі щодо будівництва каналу Дунай — Чорне море, яку ми вирішили розпочати, використовуючи правові засоби.

Зрозуміло, забезпечення балансу екологічних, економічних і соціальних інтересів є необхідним для сталого розвитку. Неможливо ігнорувати існуючий конфлікт економічних, соціальних та екологічних завдань, який склався в Україні, зокрема, у ситуації з будівництвом каналу Дунай — Чорне море. Сьогодні міжнародне співтовариство пропонує вирішувати останній на основі принципу сталого розвитку та міжгенераційної рівності: майбутні покоління повинні мати такі ж можливості для забезпечення своїх потреб, які ми маємо для задоволення наших.

Придунав'я — один з найскладніших регіонів України з точки зору економічного добробуту людей, їхнього соціального захисту. Безробіття і бідність, відсутність перспектив розвитку колись базових для регіону рибальства та судноплавства — сьогодні реальність для міст і сіл Придунав'я. Відновлення судноплавства на українській частині Дунаю вважається єдиним і необхідним розв'язанням цих проблем. Додається й стратегічна важливість для України існування виходу з Чорного моря в Дунай.

“Невелика проблема” постала на шляху вирішення стратегічних зовнішньополітичних, регіональних економічних та соціальних питань: канал пропонується збудувати у зоні суворого заповідання Дунайського біосферного заповідника, де будь-яка господарська діяльність заборонена законом. Уряд України та Міністерство транспорту, що є замовником і “промотором” проекту, не турбує, що це відбуватиметься з порушенням національного законодавства і декількох міжнародних конвенцій. Дунайський біосферний заповідник є частиною двохстороннього (з Румунією) міжнародного біосферного заповідника, визнаними Рамсарською конвенцією водно-болотними угіддями міжнародного значення, важливим шляхом міграції птахів, частиною визнаної ЮНЕСКО світової спадщини людства, а також серцем біологічного різноманіття Європи.

Постала необхідність досягнути балансу інтересів збереження довкілля та соціально-економічного розвитку. В яких етичних та правових рамках має відбуватись цей процес? На нашу думку, чинне законодавство України, а також її міжнародно-правові зобов'язання встановлюють і визначають правові рамки процесу досягнення балансу між екологічними та соціально-економічними інтересами суспільства і держави.

В Україні визнається принцип верховенства права. Україна намагається дотримуватися цього принципу. Для нас є важливим дотримання екологічного законодавства у процесі планування та будівництва каналу Дунай — Чорне море. Навіть якщо ми не маємо остаточної наукової відповіді на питання “чи треба і де саме слід збудувати канал”, ми знаємо, що відповідь на це запитання має бути отримана при неухильному виконанні усіх вимог національного і міжнародного права. В тому числі, дотримання принципу участі громадськості у прийнятті екологічно важливих рішень. За це ми боремося.

Наша робота над цією справою складається з багатьох елементів — представлення інтересів Дунайського біосферного заповідника в суді, оскарження висновку державної екологічної експертизи, оскарження указу Президента України і звернення до міжнародних органів. Проте важливо розуміти, що наше завдання ширше, — це захист громадського інтересу збереження довкілля та дотримання принципу верховенства права.

**Президент БФ “Екоправо-Львів”
Виконавчий директор БФ “Екоправо-Львів”**

**С. Кравченко
А. Андрусевич**

Ольга Мелень,
юрист БФ "Екоправо-Львів"

Захищаючи Дунайський заповідник

Вже понад 2 роки триває протистояння між Міністерством транспорту України та Національною Академією Наук, в підпорядкуванні якої знаходиться Дунайський біосферний заповідник¹, з приводу будівництва глибоководного суднового ходу Дунай — Чорне море на українській ділянці дельти. Причина такого протистояння полягає в тому, що будівництво каналу заплановане в гирлі Бистрому, що знаходиться в заповідній зоні заповідника.

Дунайський біосферний заповідник (ДБЗ) включено до світової мережі біосферних заповідників ЮНЕСКО, він утворює україно-румунський білатеральний резерват "Дельта Дунаю". Резерват "Дельта Дунаю" занесено до списку Global 2000. Кілійське гирло (частина території ДБЗ) у 1995 році внесено до Списку водно-болотних угідь міжнародного значення в рамках Рамсарської конвенції. Дунайський біосферний заповідник є унікальним природним об'єктом міжнародного значення, збереження цілісності та видової різноманітності якого є обов'язком не тільки громадян України, а й усього світового співтовариства.

До боротьби за заповідник постійно долучаються нові учасники, які різними способами прагнуть захистити заповідник: хто проводить демонстрації, хто організовує прес-конференції, хто шле листи протесту проти такого будівництва на ім'я Президента та прем'єр-міністра України.

У 2002 році БФ "Екоправо-Львів" з власної ініціативи почав займатися цією справою, оскільки проблема спорудження судноплавного каналу на території біосферного заповідника пов'язана з неминучим порушенням як національного законодавства, так і міжнародних зобов'язань України.

Згідно ст. 18 Закону України "Про природно-заповідний фонд України", правовий режим заповідних зон біосферних заповідників передбачає обмежене використання даної території, зокрема заборону будівництва споруд, шляхів, лінійних та інших об'єктів транспорту і зв'язку, не пов'язаних з діяльністю заповідника, а та-

кож проїзду і проходу сторонніх осіб, пересування механічних транспортних засобів. Тому, будівництво в заповідній зоні заповідника судноплавного каналу є неприпустимим.

Одним із принципів охорони навколишнього природного середовища є принцип збереження просторової і видової різноманітності і цілісності природних об'єктів і комплексів (ст. 3 Закону України "Про охорону навколишнього природного середовища"). Спорудження каналу в гирлі Бистре призведе до порушення цілісності природного комплексу заповідної зони заповідника, поставить під загрозу існування численних видів рослин і тварин, занесених до Червоної книги України, Європейського червоного списку.

Закон України "Про Червону книгу України" передбачає врахування спеціальних вимог щодо охорони об'єктів Червоної книги під час розміщення продуктивних сил, вирішення питання відведення земельних ділянок, а також установлення підвищеної адміністративної, цивільної та кримінальної відповідальності за знищення чи пошкодження об'єктів Червоної книги України, заподіяння шкоди середовищу їх перебування (зростання) (ст. 11).

Тимчасове положення про Дунайський біосферний заповідник, затверджене заступником Міністра охорони навколишнього природного середовища та ядерної безпеки України 9 жовтня 1998 р., забороняє на території заповідної зони: прохід, проїзд, зведення будь-яких будівель, споруд, комунікацій, будь-які дії, що можуть змінити гідрологічний режим акваторії та його природні комплекси, інтенсивні шумові впливи, що перевищують встановлені нормативи.

Внаслідок будівництва каналу порушаться наступні міжнародні зобов'язання України.

Конвенція про водно-болотні угіддя, що мають міжнародне значення, головним чином як середовища існування водоплавних птахів (Рамсарська конвенція), ратифікована Україною 29.10.96 р., передбачає, що сторони визначають та здійснюють своє планування

¹ Дунайський біосферний заповідник (ДБЗ) було створено Указом Президента від 10 серпня 1998 р. на базі природного заповідника "Дунайські плавні". Площа заповідника складає 46402,9 га, у тому числі 22662 га, що надаються йому в постійне користування як заповідна зона, та 23740,9 га, що включаються до його складу без вилучення у землекористувачів. ДБЗ підпорядкований Національній академії наук України.

таким чином, щоб сприяти захисту водно-болотних угідь, внесених до Списку водно-болотних угідь міжнародного значення, а також раціональному використанню водно-болотних угідь на своїх територіях (ст. 3).

Конвенція про збереження мігруючих видів диких тварин, ратифікована Україною 19.03.99 р., спрямована на охорону видів диких тварин, частина яких постійно чи тимчасово перебуває на території ДБЗ. П. 4 ст. III Конвенції передбачає обов'язок по збереженню середовищ існування, важливих для запобігання зникненню видів диких тварин.

Угода про збереження афро-євразійських мігруючих водно-болотних птахів, ратифікована Україною 04.07.2002, передбачає вжиття стороною заходів для підтримки сприятливого статусу збереження мігруючих видів водно-болотних птахів, а саме: встановлення режиму суворої охорони мігруючих водно-болотних птахів, що перебувають під загрозою зникнення, і визначення середовища існування мігруючих водно-болотних птахів та сприяння їх охороні. Коли область водно-болотних угідь розміщена в межах території більш ніж однієї сторони цієї угоди, сторони повинні узгоджувати свої дії для гарантії того, що мережа належних середовищ існування підтримується на всьому просторі ареалу кожного з взятих до уваги видів мігруючих видів водно-болотних птахів. Сторони мають заборонити умисне порушення спокою, особливо коли це буде впливати на збереження популяцій. Сторони мають намагатися встановлювати спеціальну охорону водно-болотних угідь міжнародного значення та обґрунтовано і стало використовувати всі водно-болотні угіддя на своїй території для уникнення втрати та деградації середовищ існування. Угода передбачає обов'язок сторін проводити оцінку впливу запланованих проєктів на водно-болотні угіддя та робити її результати доступними для громадськості.

Конвенція про охорону дикої флори та фауни та природних середовищ існування в Європі, ратифікована Україною 29.10.1996 р.. Згідно зі ст. 4 вказаної Конвенції, на сторони покладається обов'язок вживати необхідних законодавчих та адміністративних заходів для забезпечення збереження середовищ існування видів дикої флори та фауни, а також у своїй політиці в галузі планування розвитку враховувати потреби збереження середовищ існування, з тим, щоб уникнути будь-якої деградації таких середовищ.

Конвенція про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини (ЮНЕСКО), сторонами якої є Україна та Румунія, які мають на своїй території білатеральний біосферний заповідник "Дельта Дунаю", внесений до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. П. 3 ст. 6 вказаної Конвенції передбачає обов'язок сторін конвенції не вдаватися до будь-яких навмисних дій, що могли б завдати прямо чи опосередковано шкоди культурній і природній спадщині, яка розміщена на території інших держав.

Крім того, Україна є стороною численних Конвенцій, що охороняють природні ресурси річки Дунай та Чорного моря: **Конвенція щодо співробітництва по захисту і сталому використанню ріки Дунай**, **Конвенція про захист Чорного моря від забруднення** тощо.

Конвенція про оцінку впливу на навколишнє природне середовище у транскордонному контексті (конвенція Еспо), ратифікована Україною 19.03.99р. Дана конвенція зобов'язує держави — сторони конвенції при плануванні здійснення певного виду діяльності чи будівництві об'єктів, що можуть мати значний транскордонний вплив, проводити оцінку впливу на навколишнє середовище в транскордонному контексті. Така оцінка передбачає певну процедуру оповіщення зачеплених сторін, підготовку та розповсюдження документації з оцінки впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті серед громадськості зачеплених сторін, проведення консультацій, забезпечення участі громадськості та врахування зауважень громадськості. Зачепленими сторонами вважаються держави, як можуть бути зачеплені транскордонним впливом запланованої діяльності. Зачеплені сторони не обмежуються колом держав, які мають з Україною спільний кордон.

Будівництво судноплавного шляху підпадає під Перелік, наведений в додатку 1 до Конвенції, як діяльність, що може мати значний транскордонний вплив і до якої застосовується положення конвенції щодо проведення процедури оцінки впливу запланованої діяльності в транскордонному контексті та участі громадськості в процедурі такої оцінки.

Проте такої процедури Україною проведено не було і оцінку впливу на навколишнє середовище та екологічну експертизу було проведено без врахування транскордонного впливу запланованої діяльності, без оповіщення зачеплених сторін про такі плани, без участі громадськості зачеплених сторін тощо.

Тому 11 серпня 2003р. БФ “Екоправо-Львів” направив скаргу в Кабінет Міністрів України, з копією в Міністерство транспорту України, Міністерство екології та природних ресурсів України, а також до Секретаріату Конвенції Еспо та Комітет із застосування Конвенції Еспо щодо недотримання Україною вимог вказаної конвенції. Однією з вимог скарги було призупинення будівництва каналу та проведення оцінки впливу на навколишнє середовище в транскордонному контексті у відповідності з конвенцією Еспо.

30-31 жовтня 2003 р. Комітет із застосування конвенції Еспо розглянув нашу скаргу (до речі, першу скаргу, подану в комітет по застосуванню з часу його створення) і направив нам листа, де вказав, що подана нами інформація є недостатньою. Зокрема, Комітет потребує додаткової інформації, чи підпадає будівництво каналу в гирлі Бистре за проектом Міністерства транспорту під п.9 додатку I до вказаної конвенції, та чи спричинить діяльність по будівництву каналу ймовірний значний транскордонний негативний вплив.

“Екоправо-Львів” підготував та направив до Комітету необхідну додаткову інформацію, яка мала бути розглянута на його зустрічі 18-19 грудня 2003р.

На основі договору між ДБЗ та “Екоправо-Львів” про надання безоплатної правової допомоги фондом надаються постійні правові консультації заповіднику, здійснюється представництво інтересів заповідника в суді.

Після виходу Указу Президента №502 від 10 червня 2003р., яким було внесено зміни до Указу президента від 1998 р. “Про створення Дунайського біосферного заповідника”, слова “протоками і внутрішніми водоймами та двокілометровою смугою в акваторії Чорного моря” замінено словами “акваторією Чорного моря”, почалося неоднозначне тлумачення вказаних змін посадовими особами.

Так, голова Вілківської міської ради вирішив, що протоки і внутрішні водойми р. Дунай виключені зі складу біосферного заповідника і на них більше не поширюється заповідний режим. У зв'язку з цим в липні 2003 р. Вілківська міська рада подала позов до Кілійської районної ради (Дунайський біосферний заповідник — третя особа, що не заявляє самостійних вимог) про повернення їй 2541 га земель під протоками та внутрішніми водоймами ДБЗ, оскільки вони втратили статус природно-заповідного фонду у зв'язку з Указом Президента

від 2003р. №502. Вілківська міська рада вимагала визнати державний акт на право постійного користування землею, виданого заповіднику в лютому 2000 р., в частині проток і внутрішніх водойм частково недійсним, а також призупинити дію даного акту на час судового розгляду. Інтереси заповідника в суді представляв юрист БФ “Екоправо-Львів” Ольга Мелень.

Після трьох судових засідань суддя залишила позов без розгляду у зв'язку з тим, що позовну заяву було підписано особою, яка не мала права її підписувати (ст. 81, п. “а” Господарського процесуального кодексу).

Вілківська міська рада після виправлення недоліків позовної заяви повторно подала позов до суду про повернення їй проток і внутрішніх водойм.

Справа була розглянута, і 24 листопада 2003 р. суд виніс рішення про задоволення позову. Суд визнав недійсним Державний акт на землю, виданий ДБЗ. При вирішенні цієї справи судом було допущено ряд порушень норм Господарського процесуального кодексу, неправильно застосовано норми матеріального права та не встановлено всіх обставин справи, що призвело до необгрунтованого та неправильного рішення. Тому Кілійською районною радою було подано апеляційну скаргу на вказане рішення. Розгляд апеляційної скарги призначено на 13 січня 2004 р.

10 липня 2003р. Міністерство екології і природних ресурсів затвердило висновок державної екологічної експертизи щодо допрацьованого техніко-економічного обґрунтування (ТЕО) інвестицій “Створення глибоководного суднового ходу Дунай-Чорне море на українській ділянці дельти”. Вказаний висновок зазначає, що “за існуючого на даний час зонування ДБЗ вплив від реалізації будь-якого з розглянутих варіантів проекту на навколишнє природне середовище не можна вважати припустимим. Проте відсутність на теперішній час науково-обґрунтованого зонування території ДБЗ свідчить про можливість і нагальну необхідність здійснення такого зонування з обов'язковим врахуванням можливого розташування в зоні антропогенних ландшафтів трас глибоководного суднового ходу р. Дунай — Чорне море на українській ділянці дельти Дунаю”. В заключній частині висновку сказано: “При оцінці впливу від реалізації проекту на навколишнє середовище, без врахування заповідного статусу території, найбільш опти-

мальним можна вважати реалізацію варіанту “Рукав Бистрий” як такого, реалізація якого пов’язана з меншим негативним впливом на довкілля порівняно з варіантом “Шлюзовий канал Соломонів рукав — Жебриянська бухта”. Вказаний висновок базувався на науковій еколого-експертній оцінці ТЕО інвестицій, підготовленій геологічним факультетом Київського національного університету ім. Т. Шевченка.

Вказаний висновок експертизи покладено в основу позитивного висновку комплексної державної експертизи по ТЕО інвестицій “Створення глибоководного суднового ходу Дунай — Чорне море на українській ділянці дельти”, прийнятого 31.08.2003р. центральною службою “Укрінвестекспертизи”.

Проте висновок екологічної експертизи прийнятий з порушенням законодавства про проведення екологічної експертизи, а саме: Міністерством екології і природних ресурсів розпочато практичне здійснення екологічної експертизи без оголошення замовником (ДП “Дельта-Лоцман”) Заяви про екологічні наслідки діяльності. Її було опубліковано майже перед прийняттям висновку екологічної експертизи — 3 липня 2003р. в місцевій газеті “Одесские известия”. Також вказана заява не відповідає вимогам ст. 35 Закону України “Про екологічну експертизу”, оскільки в ній не зазначено про інформування громадськості щодо запланованої діяльності, її мету та шляхи її здійснення, та інші порушення законодавства. Крім того, Міністерство порушило один з основних принципів проведення екологічної експертизи — врахування громадської думки та гласність екологічної експертизи. Порушення полягало в тому, що Міністерство не провело своєчасного, адекватного та належного інформування громадськості щодо експертизи, не забезпечило громадськості можливість ознайомитися з документацією та взяти участь у процесі екологічної експертизи, не проводило публічних слухань, відкритих засідань, не забезпечило можливості для подачі письмових зауважень, пропозицій, рекомендацій. На наше звернення до Міністерства щодо ознайомлення з документацією ОВНС ми отримали відмову у зв’язку з тим, що документація є власністю розробника — ДП “Дельта Лоцман”. Тому екологічна експертиза каналу Дунай-Чорне море пройшла без участі громадськості і врахування громадської думки.

У зв’язку з цим та беручи до уваги численні порушення законодавства при проведенні дер-

жавної екологічної експертизи ТЕО інвестицій створення глибоководного суднового ходу Дунай-Чорне море, БФ “Екоправо-Львів” подав позов до Міністерства охорони навколишнього природного середовища України щодо визнання висновку державної екологічної експертизи №105 від 10.07.2003р. недійсним.

Господарський суд м.Києва прийняв наш позов та порушив провадження у справі. Під час двох судових засідань суддя просив уточнити позивача про порушення його прав прийняттям вказаного висновку, а також надати пояснення щодо підстав визнання висновку недійсним згідно ст. 45 Закону України “Про екологічну експертизу”. Відповідач у суді заперечував всі наші аргументи і зазначив, що цей позитивний висновок державної екологічної експертизи № 105 прийнято кваліфікованими науковцями з Київського національного університету, які вважають таке будівництво каналу допустимим і законним, і Міністерство погоджується з їх висновками.

Суддя слушно запитав відповідача про доцільність прийняття такого висновку експертизи, оскільки експерти оцінювали вплив на довкілля без врахування сучасного зонування ДБЗ. Визначення відповідності об’єкту експертизи вимогам екологічного законодавства є основним завданням екологічної експертизи. А зонування не було ні відмінено, ні змінено компетентними органами. Тому висновок може вважатися позитивним тільки за умови зміни зонування і винесення гирла Бистре з заповідної зони заповідника.

Крім того, вплив від будівництва на флору чи фауну в районі гирла Бистре не залежить від наявності чи скасування там заповідного режиму. А в експертизі було оцінено вплив на заповідну зону ДЗБ.

Рішення по цій справі ще не прийняте.

В рамках захисту інтересів Дунайського біосферного заповідника було подано скаргу до суду від імені громадянина на Указ Президента №502 від 10 червня 2003 р. (в частині внесення змін до Указу Президента про створення ДБЗ, п.3) (докладніше див. статтю “Оскарження Указу Президента” на с. XX). Відповідно до ст. 248-4 ЦПК України, подача скарги до суду зупиняє виконання оскаржуваного акту, тому на сьогодні є всі законні підстави вважати, що виконання п. 3 Указу Президента від 10.06.2003 р. призупинено на час розгляду скарги в суді.

Інтереси оскаржуваної особи в судовому засіданні представляло Міністерство юстиції

України. Відповідач заявив про необхідність залучення до розгляду скарги Міністерство охорони навколишнього природного середовища як третю особу, що не заявляє самостійних вимог, а також залучення до розгляду Міністерства транспорту України, оскільки зміни до Указу були ініційовані саме Міністерством транспорту.

Представник Мінекології С. С. Комарчук заявив, що вказані зміни — всього лише редакційна правка, а не зміна меж чи скасування статусу об'єкту природно-заповідного

фонду, тому статус проток і внутрішніх водойм не змінився. Гарячі дискусії викликало питання порушення прав та інтересів скаржника прийняттям вказаних змін Президентом.

Наступне судове засідання призначено на 12 січня 2004р.

Ми будемо і надалі повідомляти Вас про нашу діяльність в справі захисту біорізноманіття дельти Дунаю.

Докладніше читайте на нашому сайті www.ecopravo.lviv.ua

Господарський суд м. Києва

Позивач: Благодійний фонд “Екоправо-Львів”

Відповідач: Міністерство охорони навколишнього природного середовища України

Позовна заява про визнання висновку державної екологічної експертизи № 105 від 10.08.03р. недійсним

10 липня 2003р. Міністерством екології та природних ресурсів України затверджено висновок державної екологічної експертизи щодо доопрацьованого техніко-економічного обґрунтування інвестицій “Створення глибоководного суднового ходу Дунай — Чорне море на українській ділянці дельти” №105. Міністерство екології та природних ресурсів затвердило наукову еколого-експертну оцінку щодо доопрацьованого ТЕО, підготовлену Київським національним університетом ім. Т. Шевченка, як висновок державної екологічної експертизи щодо ТЕО інвестицій “Створення глибоководного суднового ходу Дунай — Чорне море на українській ділянці дельти” (Додаток 1).

Будівництво суднового ходу Дунай-Чорне море (зокрема варіант через гирло Бистре, що визнаний у висновку експертизи як найбільш оптимальний) планується здійснити через територію об'єкта природно-заповідного фонду — Дунайського біосферного заповідника.

Згідно ст. 13 Закону України “Про природно-заповідний фонд України”, об'єднання громадян мають право на участь в управлінні територіями та об'єктами природно-заповідного фонду, в т.ч. право на участь у встановленому порядку у проведенні екологічної експертизи об'єктів, що негативно впливають чи можуть негативно вплинути на стан територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

Громадська організація БФ “Екоправо-Львів” вважає, що вказаний висновок екологічної експертизи є незаконним і підлягає визнанню недійсним, оскільки він прийнятий з порушенням нашого права на участь у проведенні екологічної експертизи та з порушенням законодавства про екологічну експертизу.

I. Незаконність висновку екологічної експертизи обумовлена наступним.

Згідно ст. 45 Закону України “Про екологічну експертизу”, висновки екологічної експертизи можуть бути визнані недійсними у судовому порядку у разі порушення вимог законодавства про проведення державної екологічної експертизи.

1. Під час проведення екологічної експертизи щодо доопрацьованого техніко-економічного обґрунтування інвестицій “Створення глибоководного суднового ходу Дунай — Чорне море на українській ділянці дельти” Міністерством екології та природних ресурсів було порушено вимоги ст. 34 Закону України “Про екологічну експертизу”.

Згідно п.2 вказаної статті, проведення державної екологічної експертизи видів діяльності та об'єктів, що становлять підвищену екологічну небезпеку, проводиться після оголошення замовником через засоби масової інформації Заяви про екологічні наслідки діяльності.

Будівництво глибоководного суднового ходу підпадає під п.15 Переліку видів діяльності та об'єктів, що становлять підвищену екологічну небезпеку, затвердженого Кабінетом Міністрів України №554 від 27.06.95р. — “будівництво гідротехнічних споруд”.

Заява про екологічні наслідки діяльності створення суднового ходу Дунай-Чорне море на українській ділянці дельти була опублікована замовником в газеті “Одесские известия” лише 3 липня 2003р. (Додаток 2), хоча первинна екологічна експертиза була проведена ще у 2001 р., а документацію на повторну експертизу Міністерство екології та природних ресурсів прийняло в квітні 2003 р.(Додаток 2).

Таким чином, Міністерство екології та природних ресурсів прийняло документацію на проведення екологічної експертизи без перевірки оголошення замовником Заяви про екологічні наслідки діяльності.

2. Заява про екологічні наслідки діяльності, опублікована в газеті “Одесские известия”, не відповідає вимогам ст. 35 Закону України “Про екологічну експертизу”, оскільки не містить відомостей про інформування громадськості щодо запланованої діяльності, її мету та шляхи здійснення.

Міністерство екології та природних ресурсів прийняло документацію на екологічну експертизу не перевіривши відповідність змісту Заяви вимогам, які передбачені Законом України “Про екологічну експертизу”.

3. Міністерством екології та природних ресурсів під час проведення екологічної експертизи було порушено вимоги ст. 10 Закону України “Про екологічну експертизу”.

Згідно п.2 статті 10 “Гласність екологічної експертизи”, еколого-експертні органи після завершення екологічної експертизи повідомляють про її висновки через засоби масової інформації. Міністерство не виконало вказану вимогу і не оголосило про закінчення та висновок екологічної експертизи суднового ходу через ЗМІ, чим було порушено ст.10 Закону України “Про екологічну експертизу”.

4. Міністерством екології та природних ресурсів України під час проведення екологічної експертизи суднового ходу Дунай-Чорне море було порушено наше право на участь в проведенні екологічної експертизи, передбачене статтею 11 Закону України “Про екологічну експертизу” та ст. 13 Закону України “Про природно-заповідний фонд України”, а саме:

- нам було відмовлено в інформації, необхідної для реалізації нашого права на участь в проведенні екологічної експертизи (Додаток 3, лист Міністерства екології та природних ресурсів від 18.06.03);
- Заява про екологічні наслідки діяльності, яка є одним з найважливіших способів забезпечення участі громадян та громадськості в проведенні екологічної експертизи, була опублікована перед винесенням висновку експертизи, а не перед початком проведення експертизи, як вимагається в законодавстві;
- Заява про екологічні наслідки спорудження каналу Дунай-Чорне море на території Дунайського біосферного заповідника міжнародного значення була опублікована лише в місцевій газеті “Одесские известия”, що обмежило нашу можливість реалізувати право на участь в проведенні експертизи;
- в Заяві відсутні відомості про мету і шляхи здійснення інформування громадськості щодо запланованого будівництва.

5. Висновок державної екологічної експертизи № 105 ґрунтується на недостовірних даних стосовно земельної ділянки, на якій планується здійснювати будівництво каналу.

Так, у п.п. 2.4, 2.7 зазначається, що 2541 га земель під протоками та внутрішніми водоймами належать до земель запасу, що не надані у власність та користування на території Вілківської міської ради. Проте гирло Бистре, де рекомендовано здійснювати будівництво, входить до складу проток та внутрішніх водойм заповідника та знаходиться на сьогоднішній час у постійному користуванні Дунайського біосферного заповідника на основі державного акту на право постійного

користування землею II-ОД №001676, виданого Кілійською районною радою 2 лютого 2000р. (Додаток 4).

II. Благодійний фонд “Екоправо-Львів”, як міжнародна громадська екологічна організація, має право звертатись до суду для визнання недійсними висновку державної екологічної експертизи №105.

Згідно ст.9 Конвенції про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (Україна є стороною Конвенції від 6 липня 1999р.), зацікавленій громадськості забезпечується доступ до процедури перегляду прийнятих рішень в суді з метою оскарження законності будь-якого рішення, дії або бездіяльності з правової та процесуальної точок зору. Недержавні організації, які сприяють охороні навколишнього середовища та відповідають вимогам національного законодавства, вважаються такими, що мають зацікавленість (ст. 2 Конвенції).

Благодійний фонд “Екоправо-Львів” — міжнародна громадська екологічна організація, метою якої є надання допомоги у захисті екологічних прав фізичним та юридичним особам, громадянам, сприяння розвитку природоохоронної справи та розвитку екологічної освіти, науки та культури (п. 2.1. Статуту). Одним з основних напрямків діяльності фонду є сприяння охороні і збереженню природної та культурної спадщини, сприяння розвитку природно-заповідного фонду та природоохоронної справи (п. 2.2 Статуту).

Враховуючи вищенаведене, керуючись чинним законодавством України, відповідно до ст. ст. 1, 12, 15, 54 Господарського процесуального кодексу України

просимо:

1. Визнати висновок державної екологічної експертизи Міністерства екології та природних ресурсів України щодо доопрацьованого техніко-економічного обґрунтування інвестицій “Створення глибоководного суднового ходу Дунай — Чорне море на українській ділянці дельти” №105 від 10 липня 2003р. недійсним.
2. Судові витрати покласти на відповідача.

Додатки:

1. Копія висновку державної екологічної експертизи Міністерства екології та природних ресурсів України щодо доопрацьованого техніко-економічного обґрунтування інвестицій “Створення глибоководного суднового ходу Дунай-Чорне море на українській ділянці дельти” №105 від 10 липня 2003р.
2. Копія газети “Одесские известия” від 3 липня 2003р.
3. Копія листа Міністерства екології та природних ресурсів України від 18.06.03 №5810/22-11.
4. Копія державного акту на право постійного користування землею II-ОД №001676, виданого Кілійською районною радою 2 лютого 2000р. Дунайському біосферному заповіднику.
5. Платіжне доручення про сплату державного мита.
6. Платіжне доручення про оплату витрат на інформаційно-технічне забезпечення судового процесу.
7. Повідомлення про вручення копії позовної заяви відповідачу.

Виконавчий директор БФ “Екоправо-Львів”

А. О. Андрусевич

Коли верстався номер:

10 лютого 2004 р. Господарський суд м.Києва виніс рішення про задоволення позову БФ “Екоправо-Львів” до Міністерства охорони навколишнього природного середовища України. Суд визнав недійсним висновок державної екологічної експертизи від 10.07.2003р. №105 щодо доопрацьованого техніко-економічного обґрунтування інвестицій створення глибоководного суднового ходу “Дунай — Чорне море” на українській ділянці дельти Дунаю.

Детальніше читайте у наступних номерах Вісника

ЗАТВЕРДЖУЮ

**Заступник Державного секретаря
Мінекоресурсів України**

А.Гриценко

2003р.

ВИСНОВОК № 105

державної екологічної експертизи щодо доопрацьованого техніко-економічного обґрунтування інвестицій “Створення глибоководного суднового ходу Дунай-Чорне море на українській ділянці дельти”

Повторна державна екологічна експертиза щодо доопрацьованого ТЕО інвестицій “Створення глибоководного суднового ходу Дунай-Чорне море на українській ділянці дельти” здійснена Мінекоресурсів України у рамках комплексної державної експертизи, організованої Дочірнім підприємством Центральної служби Укрінвестекспертизи “Украгроінвестекспертиза” (відповідно до вимог Порядку затвердження інвестиційних програм і проектів будівництва та проведення їх комплексної державної експертизи, затвердженого постановою Уряду від 11.04.02. № 483).

Первинна державна екологічна експертиза щодо цього ТЕО була організована і проведена Мінекоресурсів України в 2001 році, на основі наукової еколого-експертної оцінки документації, підготовленої Українським науковим центром екології моря (м.Одеса). Згідно з Висновком держекоекспертизи від 14 грудня 2001 року, матеріали даного ТЕО були повернуті на доопрацювання.

Даний висновок базується на науковій еколого-експертній оцінці щодо доопрацьованої документації, виконаній, за завданням Міністерства, Київським національним університетом ім.Тараса Шевченка.

Розглянувши доопрацьовані матеріали ОВНС та наукову еколого-експертну оцінку, підготовлену фахівцями-науковцями університету, з залученням спеціалістів Українського центру менеджменту землі та ресурсів, і враховуючи положення пункту 2 Указу Президента України “Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 червня 2003 року “Про стан виконання Указу Президента України від 10 серпня 1998 року № 861 “Про створення Дунайського біосферного заповідника” та перспективи будівництва судноплавного шляху Дунай-Чорне море” від 10.06.03. № 502/2003, Мінекоресурсів України затверджує наукову еколого-експертну оцінку ТЕО, підготовлену Київським університетом, як висновок державної екологічної експертизи щодо ТЕО інвестицій “Створення глибоководного суднового ходу Дунай-Чорне море на українській ділянці дельти”, який є невід’ємною частиною даного висновку № 105.

Цей Висновок, разом з науковою еколого-експертною оцінкою (на 44 арк.), передається до Дочірнього підприємства Центральної служби Укрінвестекспертизи “Украгроінвестекспертиза” для врахування при підготовці висновку комплексної державної експертизи щодо зазначеного ТЕО інвестицій.

Начальник Управління екологічного аудиту, експертизи та страхування

С.Калиновський

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Звіт про науково-дослідну роботу

**НАУКОВА ЕКОЛОГО-ЕКСПЕРТНА ОЦІНКА ТЕХНІКО-ЕКОНОМІЧНОГО ОБҐРУНТУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙ
“СТВОРЕННЯ СУДНОВОГО ХОДУ р. ДУНАЙ – ЧОРНЕ МОРЕ НА УКРАЇНСЬКІЙ ДІЛЯНЦІ ДЕЛЬТИ”
(витяги)**

Керівник НДР, канд. геол.-мінерал. наук, доцент	О. Кошляков	(розділи 1, 2.1, 2.2, 2.4, 2.6, 2.7, 3)
Канд. геол.-мінерал. наук, доцент	Б. Мандрик	(розділ 2.3)
Доктор географічних наук, професор	О. Ободовський	(розділ 2.5)
Провідний інженер	І. Кошлякова	(розділи 2.8, 2.9, 2.10)

При будівництві суднового ходу в обох варіантах траси при виконанні комплексу робіт з поглиблення дна виїнятий ґрунт має складуватись на спеціальних обладнаних берегових картах наміву. На ці карти раніш вже виконувалось складування значних об'ємів виїнятого ґрунту.

При реалізації варіанта “Рукав Бистрий” необхідно буде здійснити відведення близько 4 га земель прибережної смуги рукава в постійне користування для установки знаків навігаційної обстановки. Зараз ці землі входять до складу зони суворого заповідного режиму Дунайського біосферного заповідника.

При реалізації варіанта “Шлюзований канал Соломонів рукав – Жебриянська бухта” необхідно буде здійснити відведення у постійне користування 414 га земель, з яких 264 га – плавні, 60 га – соснові насадження, 52 га – сіножаті, 38 га – чагарник. У тимчасове користування під дороги і будівельні ділянки необхідно відвести 229 га земель, при цьому на думку проєктантів буде знищено 143 га сіножатей та 32 га лісу, а 143 га плавнів втратять свою природну цінність. Згадані землі зараз входять до складу зони антропогенних ландшафтів та буферної зони Дунайського біосферного заповідника, який втратить при цьому не менше 500 га угідь.

При оцінці впливу на земельні ресурси необхідно врахувати, що:

- досі не виконана вимога Указу Президента України від 10.08.1998р. щодо здійснення зонування території Дунайського біосферного заповідника (Додаток 3),
- з 11792 га земель, які надані у користування Дунайському біосферному заповіднику, 2541 га під протоками та внутрішніми водоймами належать до земель запасу, що не надані у власність та користування на території Вілківської міськради (Додаток 4).

Таким чином, реалізація варіанту “Рукав Бистрий” спричинить практично непомітний вплив на земельні ресурси в порівнянні з варіантом “Шлюзований канал Соломонів рукав – Жебриянська бухта”. Оскільки в обох варіантах проєктом передбачається відведення земель, які зараз входять до складу Дунайського біосферного заповідника, вплив від реалізації проєкту на земельні ресурси (за їх існуючого заповідного статусу) є неприйнятним. Проте слід зауважити: якщо б землі вздовж рукава Бистрий входили не до складу зони суворого заповідного режиму, а до зони антропогенних ландшафтів Дунайського біосферного заповідника, вплив від реалізації варіанту “Рукав Бистрий” на земельні ресурси можна було б вважати цілком припустимим за умови надання акту обстеження 4 га згаданих земель під будівництво.

2.5. Вплив об'єкту експертизи на водні ресурси та його оцінка

Кілійське гирло Дунаю є головним рукавом його дельти, в якій сформовані дві внутрішні і одна зовнішня (морська або Кілійська) дельти. До першої внутрішньої дельти відносять рукави Середній, Татару, Кіслицький, до дру-

РІШЕННЯ ВЛАДИ

гої – Соломонів, Прямий та Бабіна. Зовнішня дельта представлена основними рукавами Очаківським (лівий) та Старостамбульським (правий). Від першого відгалужуються рукави Анкудинів, Полуденний, Прорва, Потапівський, Гнеушів, від другого – Бистрий, Восточний, Циганський, Лімба та ін. Всі рукави впадають безпосередньо в море. Українська частина дельти становить 22% її площі, інша частина належить Румунії. В своєму розвитку дельта пройшла чотири послідовні фази, остання з яких, малорукавна, продовжується і зараз.

Слід також відзначити, що приблизно за останні 100 років частка водності Кілійського гирла зменшилась із 70% до 53%, натомість відсоток Тульчинського гирла зріс з 30% до 47%. В зовнішній дельті має місце перерозподіл стоку води із Очаківського рукава в Старостамбульській. В останньому найбільшу водність має рукав Бистрий, в якому сконцентровано зараз 17,6% загального стоку Кілійського гирла. Разом з тим рукави Очаківської системи мілішають. Розподіл стоку наносів по рукавах дельти приблизно пропорційний розподілу стоку води. Гідрофізичні умови гирлового узмор'я Кілійської дельти характеризуються активним зростанням дельти висунення в Жебриянській бухті і найменшими ділянками висунення краю дельти в районі гирла рукава Бистрий. Це фактично підтверджується даними дистанційного зондування Землі (Додаток 1).

На думку проектувальників і експертів (Додаток 2), реалізація варіанту "Рукав Бистрий" спричинить набагато менші за масштабами негативні наслідки впливу на водне середовище, ніж реалізація варіанту "Шлюзований канал Соломонів рукав – Жебриянська бухта". Крім того, при оцінці варіанту "Шлюзований канал Соломонів рукав – Жебриянська бухта" не був виконаний аналіз просторово-часової динаміки перекатної ділянки, яка утворилася в зоні виходу із Соломонової рукава, де запроєктований вхід в затон Базарчук і з нього в шлюзований канал. Максимальні глибини на цій ділянці не перевищують 7,6 – 7,9 м, а проєктні в каналі – 8,2 м. Проведення тут необхідних виправних і днопоглиблювальних робіт може спровокувати розвиток регресивної ерозії і зростання інтенсивності прояву руслових деформацій, що може викликати утруднення експлуатації входу в канал. Проте вплив на водне середовище від реалізації обох варіантів не може вважатись припустимим, тому що об'єкт проєктування розташований або в зоні суворого заповідного режиму (варіант "Рукав Бистрий"), або в буферній зоні та зоні антропогенних ландшафтів Дунайського біосферного заповідника (варіант "Шлюзований канал Соломонів рукав – Жебриянська бухта") у відповідності до існуючого зараз зонування. Чинне природоохоронне законодавство суттєво обмежує або забороняє на заповідній території будь-яку господарську діяльність.

Оцінюючи вплив від реалізації проєкту на водні ресурси без врахування заповідного статусу території, на думку експертів (Додаток 2), найбільш оптимальним можна вважати реалізацію варіанту "Рукав Бистрий" з обов'язковим врахуванням наступних пропозицій на подальших стадіях проєктування:

1. Більше уваги приділити питанням екологічних наслідків від проходження суден по трасах судноплавного ходу. Це пов'язано перш за все із можливим забрудненням річкових і морських вод паливно-мастильними матеріалами, а також змучуванням води (особливо на перекатних ділянках) "гвинтовими" турбулентними вихорами і, як наслідок, дискретним зростанням в потоці завислих речовин. Для вказаних питань бажано виконати відповідні розрахунки. Особливо це стосується аварійних ситуацій.

2. Більше уваги приділити оцінці впливу запроєктованих берегоукріплень та інших гідротехнічних споруд на трасах судноплавного ходу на навколишнє середовище взагалі і на руслові процеси та динаміку "річкової" складової надходження наносів на барову ділянку зокрема. Подібна оцінка виконана лише

для робіт, пов'язаних із забором та складуванням ґрунту при розробці вказаних трас. Для вирішення цього питання доцільно застосувати гідроморфологічний аналіз картографічних матеріалів в поєднанні з моделюванням цих процесів.

2.6. Вплив об'єкту експертизи на рослинний і тваринний світ та його оцінка

Оцінка впливу об'єкту експертизи на рослинний і тваринний світ, яка міститься в ОВНС, базується на матеріалах звіту "Екологічна оцінка проектних варіантів (на стадії ТЕО інвестицій) створення глибоководного суднового ходу Дунай – Чорне море на українській ділянці дельти", Інститут гідробіології НАН України, Київ, 2002.

Варіанти траси глибоководного суднового ходу перетинають територію Дунайського біосферного заповідника, рослинний і тваринний світ якого є дуже цінним та вразливим. При існуючому зонуванні Дунайського біосферного заповідника, реалізація варіантів глибоководного суднового ходу є неможливою (варіант "Рукав Бистрий") або дуже проблематичною (варіант "Шлюзований канал Соломонів рукав – Жебриянська бухта"). Тому нижче наведена лише порівняльна оцінка впливу варіантів траси на рослинний і тваринний світ без врахування заповідного статусу території.

За даними проектувальників, по різноманіттю видів та угруповань рослин, які охороняються, а також кількості місць їх зростання, територія району траси варіанту "Шлюзований канал Соломонів рукав – Жебриянська бухта" явно переважає порівняно з територією району траси варіанту "Рукав Бистрий". В районі траси варіанту "Шлюзований канал Соломонів рукав – Жебриянська бухта" фіксується 10 червонокнижних видів рослин (7 з яких ніде більше на території Дунайського біосферного заповідника не зустрічаються) та 7 зеленюкнижних угруповань (4 з яких не відмічені в інших частинах території Дунайського біосферного заповідника). Масштаби впливу при реалізації варіанту "Рукав Бистрий" на рослинний світ будуть меншими, ніж при реалізації варіанту "Шлюзований канал Соломонів рукав – Жебриянська бухта".

На думку проектувальників, території обох варіантів траси по складу фауни комах є однаково цінними в екологічному та науковому відношенні. Проте за меншим впливом на фауну комах перевагу доцільно надати варіанту "Рукав Бистрий". Масштаби збитків для прісноводної та морської гідрофауни при обох варіантах реалізації проекту можна вважати однаковими. Негативний вплив на земноводних, наземних хребетних та птахів при реалізації варіанту "Шлюзований канал Соломонів рукав – Жебриянська бухта" буде більш суттєвим, ніж при реалізації варіанту "Рукав Бистрий".

Слід особливо підкреслити, що, на думку експертів (Додаток 1), надані матеріали ОВНС свідчать про відсутність вагомого біологічно орієнтованого картографічного забезпечення управління територією української частини Дунайського біосферного заповідника, а в ряді випадків підтверджують те, що має місце спрощеність підходів до пояснень потужних природних процесів. ОВНС не містить навіть фрагментів тематичних шарів карт, а тільки схеми. Це означає, що до цього часу відсутня сучасна геоінформаційна система на території української частини Дунайського біосферного заповідника і, відповідно, цільовий картографічний матеріал при наявності значного обсягу даних наземного обстеження та матеріалів дистанційного зондування Землі.

Виходячи з викладеного, при оцінці впливу глибоководного суднового ходу на рослинний та тваринний світ, без врахування заповідного статусу території, перевагу слід надати варіанту "Рукав Бистрий" з подальшим конкретним обґрунтуванням ефективних запобіжних заходів проти негативного впливу на флору і фауну.

РІШЕННЯ ВЛАДИ

2.7. Вплив об'єкту експертизи на об'єкти природно-заповідного фонду України та його оцінка

Всі розглянуті варіанти створення глибоководного суднового ходу передбачають його безпосереднє розташування на території або безпосередній вплив на територію Дунайського біосферного заповідника.

Дунайський біосферний заповідник НАН України було засновано Указом Президента України від 10.08.1998 р. № 861/98 на базі природного заповідника "Дунайські плавні АН України, який як самостійна організація існував з 1981 року. З 1976 року по 1998 рік територія заповідника "Дунайські плавні" була філією Чорноморського заповідника. Рішенням ЮНЕСКО від 02.02.1999р. Дунайський біосферний заповідник НАН України отримав відповідний міжнародний сертифікат біосферного резервату, який входить до складу румунсько-українського білатерального Резервату "Біосфера Дельти Дунаю" (одного з п'яти білатеральних резерватів у світі). Водно-болотні угіддя Дунайської дельти входять до списку 200 найбільш цінних та багатих за різноманіттям угідь в світі, що створюють планетарну мережу Global 200 (WWW International).

Відповідно до існуючої схеми зонування Дунайського біосферного заповідника, при реалізації варіанту "Рукав Бистрий" траса перетинає зону суворого заповідного режиму. При реалізації варіанту "Шлюзований канал Соломонів рукав – Жебриянська бухта" траса каналу перетинає зону антропогенних ландшафтів і буферну зону (в якій забороняється змінювати тип і характер природних ландшафтів).

Проте при оцінці впливу створення глибоководного суднового ходу на об'єкти природно-заповідного фонду необхідно врахувати те, що:

- Досі не виконана вимога Указу Президента України від 10.08.1998 р. щодо здійснення зонування території Дунайського біосферного заповідника (Додаток 3). На запит Київського національного університету від 15.05.2003р. № 821-049-12 у Державну службу заповідної справи Мінікоресурсів України щодо надання тематичної карти Дунайського біосферного заповідника (бажано зі схемою землекористування) масштабу 1: 100 000 або крупніше із відображенням меж заповідника та його зон згідно з функціональним зонуванням; а також щодо наявності на даний час або перспективи створення на майбутнє проекту організації території Дунайського біосферного заповідника, особливо в контексті виділення та обґрунтування його функціональних зон, зокрема зони антропогенних ландшафтів, відповідь досі не отримана.

- З 11792 га земель, які надані у користування Дунайському біосферному заповіднику, 2541 га під протоками та внутрішніми водоймами належать до земель запасу, що не надані у власність та користування на території Вілківської міськради (Додаток 4).

- На думку фахівців Українського центру менеджменту землі та ресурсів (Додаток 1), наведені в ОВНС кордони зон заповідної території мають схематичний вигляд і, потребують науково обґрунтованого уточнення з урахуванням сучасних динамічних змін земної поверхні (зникнення або поява нових земель, відмирання гирл та інше. Українська частина дельти Дунаю є дуже мозаїчною і характеризується великим різноманіттям рослинного та тваринного світу, тому може бути доцільним надалі розглянути питання про включення до складу заповідної території деяких віддалених (що не мають спільного з існуючим кордоном Дунайського біосферного заповідника) ділянок особливого природоохоронного значення.

Виходячи з викладеного вище, вплив від реалізації проекту на об'єкти природно-заповідного фонду при існуючому зонуванні Дунайського біосферного заповідника не можна вважати припустимим. Проте відсутність на теперішній час науково обґрунтованого зонування території Дунайського біосферного за-

повідника свідчить про можливість і нагальну необхідність здійснення такого зонування з обов'язковим врахуванням можливого розташування в зоні антропогенних ландшафтів трас глибоководного суднового ходу р. Дунай – Чорне море на українській ділянці дельти Дунаю.

2.8. Вплив об'єкту експертизи на повітряний басейн і мікроклімат та його оцінка

За даними проектувальників, при будівництві та експлуатації суднового ходу стаціонарні джерела викидів в атмосферу будуть відсутні, тому санітарно-захисна зона по об'єктах суднового ходу не встановлюється.

Розрахунки розсіювання забруднюючих речовин в приповерхневих шарах атмосфери, які виконані проектувальниками за допомогою ПЕОМ, показали, що при будівельних роботах концентрації шкідливих речовин в районі джерел викидів перевищують ГДК лише для діоксиду азоту, сажі та пилу неорганічного. Зниження концентрації діоксиду азоту в сумі з сірчаним ангідридом до ГДК відбувається на відстані від джерел забруднення до 1500м, сажі – до 500м, пилу неорганічного – до 250м. При реалізації обох варіантів суднового ходу максимальні разові концентрації шкідливих речовин в атмосферному повітрі будуть однаковими, картини розсіювання забруднюючих речовин також будуть аналогічними. Проте об'єми валових викидів в атмосферу при реалізації варіанту "Рукав Бистрий" будуть майже в чотири рази менше, ніж при реалізації варіанта "Шлюзований канал Соломонів рукав – Жебриянська бухта".

Для зменшення забруднення атмосферного повітря проектом передбачається розосередження засобів механізації та регулювання їх потужності, а також припинення робіт у випадку несприятливих метеорологічних умов.

З урахуванням вищезазначеного, вплив від реалізації варіанта суднового ходу "Шлюзований канал Соломонів рукав – Жебриянська бухта" на повітряний басейн можна вважати припустимим за умови позитивного висновку органів МОЗ. Вплив від реалізації варіанту "Рукав Бистрий" не можна вважати припустимим, оскільки на даний час територія входить до складу зони суворого заповідного режиму Дунайського біосферного заповідника. Проте за об'ємом валових викидів забруднюючих речовин в атмосферу без врахування заповідного режиму території перевагу слід надати варіанту "Рукав Бистрий".

2.9. Вплив об'єкту експертизи на навколишнє соціальне середовище та його оцінка

На думку проектувальників, відновлення глибоководного суднового ходу по річці Дунай буде мати суттєві позитивні наслідки для соціального середовища регіону. З'являться додаткові робочі місця на флоті, в портах, промислових суднобудівних та судноремонтних підприємствах, на залізниці та в автотранспортних підприємствах, в організаціях сфери обслуговування. Поліпшиться інфраструктура регіону, зокрема умови пасажирського сполучення.

Тому вплив від реалізації проекту створення суднового ходу на соціальне середовище можна вважати позитивним.

2.10. Заява про екологічні наслідки

Заява про екологічні наслідки Замовником експертизи проекту надана та оголошена через засоби масової інформації (газета "Одесские известия" №118 (2692) від 3 липня 2003р).

3. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

Оцінюючи у комплексі проект (Отчет о НИР "Разработка раздела ОВОС в составе ТЭО инвестиций "Создание глибоководного судового хода Дунай – Черное море". Сводный том. Оценка воздействия на окружающую среду (ОВОС) вариантов трассы

РІШЕННЯ ВЛАДИ

судового ходу Дунай – Черное море: по шлюзованному каналу Соломонов рукав – Жебриянская бухта и по рукаву Быстрый, (заключительный), х/д № 1.3-681, том 16, Украинский научно-исследовательский институт экологических проблем (УкрНИИЭП) Министерства экологии и природных ресурсов Украины, Харьков, 2002), передбачені заходи по мінімізації негативних наслідків впливу на навколишнє природне середовище, можна зробити такі висновки:

1. За існуючого на даний час зонування Дунайського біосферного заповідника вплив від реалізації будь-якого з розглянутих варіантів проекту на навколишнє природне середовище не може вважатися припустимим. Проте відсутність на теперішній час науково обґрунтованого зонування території Дунайського біосферного заповідника свідчить про можливість і нагальну необхідність здійснення такого зонування з обов'язковим врахуванням можливого розташування в зоні антропогенних ландшафтів трас глибоководного суднового ходу р. Дунай – Чорне море на українській ділянці дельти Дунаю.

2. При оцінці впливу від реалізації проекту на навколишнє природне середовище без врахування заповідного статусу території найбільш оптимальним можна вважати реалізацію варіанту "Рукав Бистрий" з обов'язковим врахуванням наступних пропозицій на подальших стадіях проектування:

– Більше уваги приділити питанням мінімізації екологічних наслідків від проходження суден по трасах суднового ходу. Це пов'язано перш за все із можливим забрудненням річкових і морських вод паливно-мастильними матеріалами, а також змучуванням води (особливо на перекатних ділянках) "гвинтовими" турбулентними вихорами і, як наслідок, дискретним зростанням в потоці завислих речовин. Для вказаних питань бажано виконати відповідні розрахунки. Особливо це стосується аварійних ситуацій.

– Більше уваги приділити оцінці впливу (з метою його мінімізації) запроєктованих берегоукріплень та інших гідротехнічних споруд на трасі суднового ходу на навколишнє середовище взагалі і на руслові процеси та динаміку "річкової" складової надходження наносів на барову ділянку зокрема. Подібна оцінка виконана лише для робіт, пов'язаних із забором та складуванням ґрунту при розробці вказаних трас. Для вирішення цього питання доцільно застосувати гідроморфологічний аналіз картографічних матеріалів у поєднанні з моделюванням цих процесів.

– Необхідно розробити і обґрунтувати конкретні ефективні запобіжні заходи проти негативного впливу на флору і фауну.

– При розробці проекту Дунайського біосферного заповідника (відповідно до Указу Президента України від 10 червня 2003 року № 502/2003) доцільно передбачити відведення до зони антропогенних ландшафтів смуги вздовж обох берегів рукава Бистрого (не менше 100 м з кожного берега), достатньої для навігаційного облаштування глибоководного суднового ходу та здійснення гідротехнічних заходів, пов'язаних з експлуатацією суднового ходу. До цієї ж зони має бути віднесена прилегла до гирла рукава Бистрого частина акваторії моря, необхідна для забезпечення маневрування суден перед входом їх до каналу та після виходу з нього.

Таким чином, з чисто екологічної точки зору, без врахування існуючого на даний час статусу розглянутої території, який цілком може бути змінений при розробці проекту організації території Дунайського біосферного заповідника і встановлення його нового зонування, перевага має бути віддана варіанту "Рукав Бистрий" як такому, реалізація якого пов'язана з меншим негативним впливом на довкілля порівняно з варіантом "Шлюзований канал Соломонів рукав – Жебриянская бухта".

Оскарження Указу Президента

У вересні цього року Місцевим судом Печерського району міста Києва було прийнято до розгляду скаргу громадянина Скрильнікова Д. В. про визнання незаконним п. 3 Указу Президента України № 502 “Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 червня 2003 року “Про стан виконання Указу Президента України від 10 серпня 1998 року № 861 “Про створення Дунайського біосферного заповідника” та перспективи будівництва судноплавного шляху Дунай — Чорне море”.

Пунктом 3 цього Указу внесено зміни в Указ Президента України від 10 серпня 1998 року № 861 “Про створення Дунайського біосферного заповідника”. Цими змінами з Указу 1998 року “Про створення Дунайського біосферного заповідника” було вилучено слова про те, що територія заповідника включає протоки і внутрішні водойми та двокілометрову смугу в акваторії Чорного моря, натомість залишено тільки фразу щодо акваторії Чорного моря.

Як відомо, такі зміни були ініційовані Міністром, який тривалий час, незважаючи на протести науковців та громадськості, лобіює проект будівництва суднохідного каналу “Дунай — Чорне море” через заповідну зону біосферного заповідника.

На думку скаржника, пункт 3 Указу, що оскаржується, було прийнято з порушенням встановленого законодавством порядку зміни меж, категорії та скасування статусу територій та об’єктів природно-заповідного фонду і порушує права та інтереси громадян.

“Навіть Президент України не може вступити в суперечку з законодавством України та встановленою процедурі змінювати межі чи скасовувати статус територій та об’єктів природно-заповідного фонду створених з дотриманням законодавства України та на виконання міжнародних угод”, — стверджує скаржник.

Пунктом 1 ст. 1 Закону України “Про власність” встановлено, що “**Національне багатство України: земля, її надра, повітряний простір, водні та інші природні ресурси, що знаходяться в межах території України, природні ресурси її континентального шельфу та виключної (морської) економічної зони, <...> є власністю народу України**”.

У Розділі 2 зазначеного Закону “ПРАВО ВИКЛЮЧНОЇ ВЛАСНОСТІ НАРОДУ УКРАЇНИ” визначено об’єкти права виключної власності народу України. Земля, її надра, повітряний простір, водні та інші природні ресурси її кон-

тинентального шельфу та виключної (морської) економічної зони є об’єктами права виключної власності народу України (стаття 9).

Народ України здійснює право власності на об’єкти, перелічені в статті 9 цього Закону, через Верховну Раду України, а також через місцеві Ради народних депутатів (п. 2, стаття 10).

Кожен громадянин зобов’язаний всемірно охороняти землю, повітряний простір, водні та інші природні ресурси, сприяти їх відновленню як першооснови свого життя і життя суспільства (п. 5, стаття 10).

Верховною Радою України у Законі України “Про природно-заповідний фонд України” визначено правові основи організації, охорони, ефективного використання природно-заповідного фонду України, відтворення його природних комплексів та об’єктів. Зокрема, законом чітко визначено порядок створення, оголошення, зміни меж, категорії та скасування статусу територій та об’єктів природно-заповідного фонду

Законом України “Про природно-заповідний фонд України” встановлено, що природно-заповідний фонд становлять ділянки суші і водного простору, природні комплекси та об’єкти яких мають особливу природоохоронну, наукову, естетичну, рекреаційну та іншу цінність і виділені з метою збереження природної різноманітності ландшафтів, генофонду тваринного і рослинного світу, підтримання загального екологічного балансу та забезпечення фонових моніторингу навколишнього природного середовища.

Законодавством України природно-заповідний фонд охороняється як національне надбання, щодо якого встановлюється особливий режим охорони, відтворення і використання. Україна розглядає цей фонд як складову частину світової системи природних територій та об’єктів, що перебувають під особливою охороною. Згідно статті 4 цього Закону території природних заповідників, заповідні зони біосферних заповідників, землі та інші природні ресурси, надані національним природним паркам, є власністю Українського народу.

Згідно п. 3, ст. 64 відповідальність за порушення законодавства про природно-заповідний фонд несуть особи, винні у самочинній зміні меж, відведенні територій та об’єктів природно-заповідного фонду для інших потреб.

Дане рішення про виключення проток і

внутрішніх водойм суперечить Закону України “Про охорону навколишнього природного середовища”, який визначає одним з основних принципів охорони навколишнього природного середовища принцип збереження просторової та видової різноманітності і цілісності природних об’єктів і комплексів, та було прийняте з порушенням законодавства України про природно-заповідний фонд. Законом України “Про природно-заповідний фонд України” встановлено порядок зміни меж, категорії та скасування статусу територій та об’єктів природно-заповідного фонду (ст. 54). Згідно цього порядку зміна меж, категорії та скасування статусу територій та об’єктів природно-заповідного фонду проводиться відповідно до ст. 51 – 53 цього Закону, тобто в тому ж порядку, що і створення чи оголошення територій та об’єктів природно-заповідного фонду. Цей порядок передбачає порядок подання, попереднього розгляду клопотань та прийняття рішень про створення чи оголошення об’єктів природно-заповідного фонду. Таким чином такий самий порядок повинен бути і при зміні меж, категорії та скасуванні статусу об’єктів природно-заповідного фонду.

Згідно цього порядку підготовка і подання клопотань про зміну меж, категорії та скасування статусу об’єктів природно-заповідного фонду може здійснюватись органами центрального органу виконавчої влади в галузі охорони навколишнього природного середовища, науковими установами, природоохоронними громадськими об’єднаннями або іншими зацікавленими підприємствами, установами, організаціями та громадянами. Клопотання подаються до державних органів, уповноважених проводити їх попередній розгляд. В даному випадку — до Міністерства екології та природних ресурсів України.

Законодавство встановлює вимоги як до зазначеного клопотання, так і до порядку його розгляду та погодження. Згідно ст. 51 вищезазначеного Закону, клопотання має містити обґрунтування необхідності зміни меж, категорії чи скасування статусу об’єктів природно-заповідного фонду, характеристику природних комплексів та об’єктів, відомості про місцезнаходження, розміри, характер використання, власників та користувачів природних ресурсів, а також відповідний картографічний матеріал. Клопотання про необхідність створення чи оголошення територій та об’єктів природно-заповідного фонду попередньо розглядається у місячний строк Міністерством екології та природних ресурсів, а у разі схвалення

клопотань цим центральним органом виконавчої влади в галузі охорони навколишнього природного середовища та його органами на місцях проводиться їх погодження з власниками та первинними користувачами природних ресурсів у межах територій, рекомендованих для заповідання (в даному випадку, для зміни меж, категорії та скасування статусу).

На підставі результатів погодження клопотань центральний орган виконавчої влади в галузі охорони навколишнього природного середовища забезпечує розробку спеціалізованими проектними та науковими установами проектів створення природних заповідників, біосферних заповідників, національних природних парків, заказників, пам’яток природи, парків-пам’яток садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення.

Тільки після цього проекти створення і, відповідно, зміни меж, категорії та скасування статусу територій та об’єктів природно-заповідного фонду передаються центральним органом виконавчої влади в галузі охорони навколишнього природного середовища чи його органами на місцях у встановленому порядку уповноваженим приймати рішення про створення чи оголошення територій та об’єктів природно-заповідного фонду.

Таким чином, такі рішення не можуть прийматись шляхом введення в дію рішення Ради національної безпеки і оборони (як це було зроблено у цьому випадку) без дотримання передбаченого законодавством порядку, проекту, наукових обґрунтувань, погодження із землекористувачем, тощо.

Навіть Президент України не може всупереч законодавству України та встановленій процедурі змінювати межі чи скасовувати статус територій та об’єктів ПЗФ створених з дотриманням законодавства України та на виконання міжнародних угод. А Мінтранс чи жодний інший орган не може підмінити функції Міністерства екології та природних ресурсів України.

12 січня 2004 року суд, обійшовши питання дотримання законодавства при прийнятті Указу, відмовив в задоволенні скарги та зазначив, що “з огляду на характер внесених змін до Указу Президента України від 10.08.1998 року, судом не вбачається, що межі, категорія або статус Дунайського біосферного заповідника будь-яким чином було змінено” і не вбачає порушень прав, свобод чи законних інтересів заявника прийняттям Указу. Д.Скрильніков оскаржив рішення суду...

Підготовлено за матеріалами справи

УКАЗ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ

Про створення Дунайського біосферного заповідника

Із змінами і доповненнями, внесеними Указами Президента України від 10 червня 2003 року № 502/2003, від 2 лютого 2004 року № 117/2004

З метою поліпшення збереження у природному стані унікальних природних комплексів у дельті Дунаю, розвитку міжнародного співробітництва, наукових досліджень та моніторингу довкілля постановляю:

1. Створити у Кілійському районі Одеської області на базі природного заповідника "Дунайські плавні" Дунайський біосферний заповідник і підпорядкувати його Національній академії наук України.

Установити площу Дунайського біосферного заповідника у розмірі 46402,9 гектара з акваторією Чорного моря, у тому числі 22662 гектари, що надаються йому в постійне користування, та 23740,9 гектара, що включаються до його складу без вилучення у землекористувачів (додатки № 1 і № 2).

(частина друга статті 1 із змінами, внесеними згідно з Указами Президента України від 10.06.2003 р. № 502/2003, від 02.02.2004 р. № 117/2004)

2. Національній академії наук України підготувати за участю Державного комітету лісового господарства України, Державного комітету України по земельних ресурсах та Одеської обласної державної адміністрації і подати у шестимісячний строк матеріали для вирішення відповідно до законодавства питання про вилучення у землекористувачів 22662 гектари земель і надання їх у постійне користування Дунайському біосферному заповіднику.

3. Міністерству охорони навколишнього природного середовища та ядерної безпеки України за поданням Національної академії наук України затвердити у двомісячний строк Положення про Дунайський біосферний заповідник.

4. Національній академії наук України протягом 1998 – 1999 років розробити зонування Дунайського біосферного заповідника та Проект організації території та охорони його природних комплексів і за погодженням з Державним комітетом рибного господарства України, Державним комітетом лісового господарства України та іншими заінтересованими центральними органами виконавчої влади внести їх на затвердження Міністерства охорони навколишнього природного середовища та ядерної безпеки України.

5. Національній академії наук України подати на затвердження Бюро Міжнародної координаційної ради з програми ЮНЕСКО "Людина і біосфера" відповідні матеріали щодо включення Дунайського біосферного заповідника до міжнародної мережі біосферних заповідників.

6. Кабінету Міністрів України під час розроблення проекту Державного бюджету України на 1999 та наступні роки передбачати виділення коштів для забезпечення функціонування Дунайського біосферного заповідника.

Президент України
м. Київ
10 серпня 1998 року
№ 861/98

Л. КУЧМА

РІШЕННЯ ВЛАДИ

Додаток № 1
до Указу Президента України
від 10 серпня 1998 року № 861/98

ПЕРЕЛІК

**землекористувачів, землі яких мають бути надані
у постійне користування Дунайському біосферному заповіднику**

Землекористувачі Одеська область, Кілійський район	Площа, гектарів
Природний заповідник "Дунайські плавні"	14851
включаючи акваторію Чорного моря	5600
Ізмаїльське державне лісгосподарське підприємство	7143
Колективне сільськогосподарське підприємство імені Мічуріна	668
Усього	22662

Глава Адміністрації Президента України

Є. КУШНАРЬОВ

Додаток № 2
до Указу Президента України
від 10 серпня 1998 року № 861/98

ПЕРЕЛІК

**землекористувачів, землі яких включаються до складу
Дунайського біосферного заповідника без вилучення у землекористувачів**

Землекористувачі Одеська область, Кілійський район	Площа, гектарів
Ізмаїльське державне лісгосподарське підприємство	11575
Вилківське рибогосподарсько-аграрне колективне підприємство	2648
Колективне сільськогосподарське підприємство "Прикордонник"	2333,7
Порт "Усть-Дунайський"	498
Акваторія Чорного моря (із збереженням традиційного промислу риби)	6686,2
Усього	23740,9

Глава Адміністрації Президента України

Є. КУШНАРЬОВ

УКАЗ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ

**Про рішення Ради національної безпеки і оборони України
від 6 червня 2003 року "Про стан виконання Указу Президента України від 10 серпня
1998 року № 861 "Про створення Дунайського біосферного заповідника" та перспективи
будівництва судноплавного шляху Дунай — Чорне море"**

Відповідно до статті 107 Конституції України постановляю:

Увести в дію рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 червня 2003 року "Про стан виконання Указу Президента України від 10 серпня 1998 року № 861 "Про створення Дунайського біосферного заповідника" та перспективи будівництва судноплавного шляху Дунай — Чорне море".

У зв'язку з рішенням Ради національної безпеки і оборони України:

1. Визнати незадовільною діяльність Міністерства екології та природних ресурсів України щодо здійснення державного контролю за функціонуванням Дунайського біосферного заповідника, забезпечення розроблення зонування та затвердження Проекту організації території та охорони природних комплексів зазначеного заповідника у строки, визначені Указом Президента України від 10 серпня 1998 року № 861 "Про створення Дунайського біосферного заповідника".

2. Кабінету Міністрів України з метою забезпечення комплексного вирішення питань діяльності Дунайського біосферного заповідника, охорони водно-болотних угідь міжнародного значення, інших цінних з екологічної точки зору природних комплексів Українського Придунав'я, з урахуванням інтересів сталого економічного та соціального розвитку регіону, а також транспортних та інших загальнодержавних потреб:

- розробити за участю Національної академії наук України з залученням заінтересованих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування та внести у двомісячний строк пропозиції щодо оптимізації меж Дунайського біосферного заповідника, заповідної зони, проведення зонування його території з урахуванням необхідності комплексного вирішення загальнодержавних, регіональних, місцевих проблем, міжнародних зобов'язань України, додаткового заповідання цінних природних комплексів, насамперед зарезервованих для цих потреб, підтримки екологічно безпечного традиційного природокористування місцевих жителів (рибальство, полювання, заготівля сіна та очерету тощо), віднесення необхідних для розвитку водного транспорту рукавів р. Дунаю до судноплавних внутрішніх водних шляхів;
- розробити в шестимісячний строк за участю Національної академії наук України програму комплексного розвитку Українського Придунав'я на 2003 – 2010 роки та забезпечити її реалізацію;
- забезпечити визначення в установленому порядку у тримісячний строк за результатами комплексної державної експертизи найбільш обґрунтований з

РІШЕННЯ ВЛАДИ

- екологічної, економічної, технічної та інших точок зору варіант глибоководного судноплавного ходу Дунай – Чорне море та з урахуванням прийнятого рішення створити експериментальний судновий хід, а також проведення інших експериментів, додаткових наукових досліджень з метою запобігання негативним екологічним наслідкам створення глибоководного суднового ходу, залучення коштів, необхідних для реалізації проекту;
- розробити у тримісячний строк за участю Національної академії наук України, інших наукових установ програму спостереження за станом природних комплексів Дунайського біосферного заповідника у зоні впливу глибоководного суднового ходу та забезпечити її реалізацію, створення станції моніторингу, оснащення її відповідним обладнанням та укомплектування висококваліфікованими фахівцями;
 - розробити у тримісячний строк систему додаткових заходів, спрямованих на компенсацію шкоди, завданої заповідним природним комплексам зазначеного заповідника внаслідок господарської діяльності на прилеглих територіях;
 - подати у двомісячний строк пропозиції щодо внесення змін до Закону України "Про природно-заповідний фонд України" з метою реалізації положень Севільської стратегії для біосферних заповідників, а також щодо поліпшення управління Дунайським біосферним заповідником, підвищення ролі та відповідальності Міністерства екології та природних ресурсів України у цій сфері;
 - поінформувати Бюро Міжнародної координаційної ради з Програми ЮНЕСКО "Людина і біосфера", інші зацікавлені міжнародні організації про заходи, що вживаються з метою вдосконалення функціонування Дунайського біосферного заповідника та охорони водно-болотних угідь міжнародного значення.

3. В абзаци другому статті 1 Указу Президента України від 10 серпня 1998 року N 861 "Про створення Дунайського біосферного заповідника" слова "протоками і внутрішніми водоймами та двокілометровою смугою в акваторії Чорного моря" замінити словами "акваторією Чорного моря".

4. Контроль за виконанням цього Указу покласти на Секретаря Ради національної безпеки і оборони України.

Президент України
м. Київ
10 червня 2003 року
№ 502/2003

Л. КУЧМА

Кому: Кабінет Міністрів України

Копія: Міністерство екології і природних ресурсів України
Міністерство транспорту України
Секретаріат Конвенції Еспо
Комітет із застосування Конвенції Еспо

СКАРГА БФ “ЕКОПРАВО-ЛЬВІВ” стосовно порушень Україною конвенції про оцінку впливу на навколишнє природне середовище у транскордонному контексті

I. ДІЇ УКРАЇНИ ЗАГРОЖУЮТЬ ДЕЛЬТІ ДУНАЮ

- A. Україна планує будівництво каналу в дельті Дунаю.
- B. Міжнародна цінність дельти Дунаю, її екосистеми, флори та фауни.

II. УКРАЇНА ПОВИННА ДОТРИМУВАТИСЬ КОНВЕНЦІЇ ЕСПО

- A. Україна не готує ОВНС, яка вимагається статтями 2 та 4 Конвенції Еспо.
 - 1. Зобов'язання готувати ОВНС в транскордонному контексті.
 - 2. Зобов'язання забезпечувати участь громадськості.
- B. Україна не дотримувалась вимог статей 2, 3 та 5 щодо оповіщення та консультацій.
 - 1. Зобов'язання щодо оповіщення.
 - 2. Час для оповіщення вже минув.
 - 3. Необхідно оповіщати “зачеплені” Сторони.
 - 4. Оповіщення повинно відбуватись згідно з визначеною формою та процедурою.
 - 5. Україна не проводила консультацій з зачепленими Сторонами.
- C. Україна не враховує “належним чином” і не “запобігає” шкідливому впливу відповідно до статей 4 і 6.

III. ПРОХАННЯ ТА ВИМОГИ

IV. КОПІЇ ЦІЄЇ СКАРГИ

Додатки 1 та 2

I. ДІЇ УКРАЇНИ ЗАГРОЖУЮТЬ ДЕЛЬТІ ДУНАЮ

A. Україна планує будівництво каналу в дельті Дунаю

На даний момент відбувається реалізація планів щодо будівництва судноплавного каналу в українській частині дельти Дунаю, а також проводяться зміни в заповідних територіях для полегшення цього процесу. Цей процес триває більше двох років без залучення громадськості та проведення оцінки впливу на навколишнє середовище відповідно до міжнародних стандартів.

Цей процес був прискорений Указом Президента України від 10 червня 2003 року, який суттєво змінив status quo в дельті Дунаю. Указом передбачено визначити варіант глибоководного судноплавного каналу протягом трьох місяців і позбавлено усі внутрішні води (протоки і внутрішні водойми) Дунайського біосферного заповідника статусу території природно-заповідного фонду. В ньому говориться:

Відповідно до статті 107 Конституції України постановляю: ...

– Кабінет Міністрів України... повинен... забезпечити визначення... у тримісячний строк за результатами комплексної державної експертизи найбільш обґрунтований з екологічної,

економічної, технічної та інших точок зору варіант глибоководного судноплавного ходу Дунай — Чорне море...

– В абзаці другому статті 1 Указу Президента України від 10 серпня 1999 року №861 “Про створення Дунайського біосферного заповідника” слова “протоками і внутрішніми водоймами та двокілометровою смугою в акваторії Чорного моря” замінити словами “акваторією Чорного моря”.

(Указ Президента №502/2003 міститься в Додатку 1 до цієї скарги. Оригінал Указу також можна знайти на http://www.president.gov.ua/officdocuments/officdecrees/165785517_mode_print.html.)

Це є результатом процесу, що тривав більше двох років. Цьому передували такі кроки:

– Постанова Кабінету Міністрів України від 20 березня 1998 року №346/1998 “Програма створення та функціонування національної мережі міжнародних транспортних коридорів в Україні”

– Постанова Кабінету Міністрів України від 2 квітня 2001 року №312/2001 “Про розподіл державних централізованих і державних капітальних вкладень на реалізацію Чорнобильської будівельної програми та переліки об’єктів, що фінансуються за їх рахунок у 2001 році”

– Наказ Міністерства транспорту від 17 вересня 2001 року № 616/2001 “Про комісію з питань створення умов, направлених на вдосконалення і координацію діяльності підприємств водного транспорту Дунайського регіону”

– Наказ Міністерства транспорту від 17 березня 2003 року № 209/2003 “Про затвердження програми розвитку підприємств морегосподарчого комплексу Дунайського регіону до 2005 року”

Додатковими підтвердженнями процесу планування є наступні відповіді на наші запити:

– Лист від Української державної інвестекспертизи від 7 травня 2003 року за № 12-223/2003

– Лист Міністерства екології і природних ресурсів України від 10 червня 2003 року за №5587/22-11

В. Міжнародна цінність дельти Дунаю, її екосистеми, флори та фауни

Дельта: Дельта Дунаю — місце, де ріка впадає в Чорне море, — є екологічним серцем Дунаю для багатьох видів флори та фауни. Її води і багате природне середовище існування забезпечує біологічне різноманіття, яке можна знайти не в багатьох місцях. На думку науковців Всесвітнього фонду природи (WWF), дельта Дунаю є “найважливішим водно-болотним угіддям в Європі” (WWF, Waterway Transport on Europe’s Lifeline, the Danube. Impacts, threats and opportunities. Vienna, January 2002). Вона також є “найбільшою взаємопов’язаною територією у світі, де росте очерець”, домівкою для 325 видів птахів і 75 видів риби, багато з яких занесені в Червоні книги і знаходяться під загрозою зникнення (Ibid., а також http://www.wcmc.org.uk/protected_areas/data/wh/danubed.html). “Естуарії є важливим біологічним середовищем, оскільки вони утворюють середовище для нересту багатьох економічно цінних морських видів” (James M. Coleman, Harry N. Roberts, and Oscar K. Huh, Deltaic Landforms, Plate D-2, Danube River Delta, Romania (Chapter 5 in EOMORPHOLOGY FROM SPACE: A GLOBAL OVERVIEW OF REGIONAL LANDFORMS), http://daac.gsfc.nasa.gov/daac_docs/geomorphology/geo_5/geo_plate_d-2.html).

Міжнародне значення: Важливість цієї території визнана на міжнародному рівні. Дельта Дунаю була занесена у список “Global 200” як один з найважливіших і найрізноманітніших регіонів світу. (http://www.panda.org/about_wwf/where_we_work/ecoregions/global200/pages/regions/region159.htm) Частина дельти Дунаю у 1995 році була визнана водно-болотними угіддями міжнародного значення відповідно до Рамсарської конвенції. На міжнародному рівні дельта Дунаю у 1998 році визнана як біосферний заповідник відповідно до Програми ЮНЕСКО “Людина і біосфера” (<http://www.unesco.org/mab/BR-Ramsar.htm>).

Продовження на с. 28

А. Андрусевич,
виконавчий директор БФ "Екоправо-Львів"

Два дні в дельті Дунаю

Переважно Дунайські плавні навіть нам, українцям, відомі лише з книжок про втікачів від кріпосництва: вода, очерет, нескінченні протоки, озера, заплави, сила-силенна птахів — одним словом, сама природа.

Те, що змальовувала романтична уява на ґрунті далеких історичних подій, перетворюється у справжнє відчуття райського куточку, коли потрапляєш на територію Дунайського біосферного заповідника. Хоча причина, що привела нас сюди — мене і юриста Ольгу Мелень — є далекою від романтики: плани будівництва судоходного ходу (каналу) Дунай — Чорне море через серце Дунайських плавнів.

Перше враження у м. Вілково — вода: її багато, вона усюди. Звичайний спосіб пересування людей єриками — човни (переважно моторні). Навіть на городи — які теж виборюються у води — треба їхати човном.

Прикордонники без жодного здивування перевіряють паспорти і дають дозвіл на відвідування прикордонної зони (Дунай — міжнародна річка, по якій проходить кордон України з Румунією).

Їдемо моторними човнами у плавні. Ось він, Дунай. Хоча хвилі невеликі, човном б'є об воду — якщо не триматися, ризикуєш впасти у воду. Але це заважає лише робити відеозйомку. Небо голубе-голубе, дає тимчасовий притулок сполоханим нами птахам: ось чапля, а ось баклани. Очерет миготить по обидва боки човна.

Вимикаємо мотор. Пануюча атмосфера "дикої і недоторканої" природи повністю поглинає. Здіймається вітер, чути лише окремі незнайомі слова супроводжуючих учених "Platalea leucorodia...", "Pelecanus onocrotalus...".

Поки що нам ці слова нічого не говорять. Вже пізніше, оскаржуючи відповідні плани і рішення, ми знатимемо кожну пташку

"в лице", де вона гніздується, де зимує, де відпочиває. Наприклад, доля кроншнепу тонкодзьобого, *Numenius tenuirostris* Vieillot, запам'яталась чомусь особливо. Гніздиться ця невелика пташка десь далеко в Сибіру. В Україні на весняному та осінньому прольотах її бачать в Криму і Придунав'ї, де вона відпочиває на шляху до зимування у Середземномор'ї. Експедиції, у тому числі міжнародні, не змогли знайти жодного гнізда цієї птахи з часу останньої вдалої спроби на початку ХХ ст. Охороняється Червоною книгою України (з 1980 р.), Червоною книгою МСОП.

А ось "Ананьїн кут" — особливе місце у заповіднику. Тут і човен не пливе — навколо латаття і горіх водяний. Все-все вкрите напівзакритими ніжними білими і рожевими квітами. Темніє.

Наступна наша зупинка — Чорне море. Помічаємо черепаху, що копає ямку. Чекаємо, сподіваємось побачити нововідкладене яйце. Та черепаха зовсім не поспішає, і ми вирішуємо пройти по "новій землі" (Дунай несе стільки мулу, що, осідаючи, він створює в дельті близько 100 м нової суші щороку). Неподалік коса, вся вкрита птахами. Їх наразі ніщо не турбує, тому вони й тут. Раптово приходить усвідомлення своєї відповідальності за те, щоб вони тут були й у майбутньому. Усвідомлення необхідності докласти усіх зусиль до цього.

День другий. Прорва. Тут колись ходили кораблі. Вода як нежива. Навколо — ні очерету, ні птахів. Нічого, окрім колючок-будяків. Покинуті труби, мертва потріскана земля. Гнітюче враження посилюється віддаленою зеленою лінією плавнів, які ніби нагадують: тут людина "перемогла" природу. Якою ціною?

Продовження. Початок на с. 28

Важливість дельти також підтверджується тим фактом, що такі міжнародні організації, як ЮНЕСКО і Всесвітній банк фінансували пілотні проекти для відновлення пошкоджених водно-болотних угідь.

Флора і фауна: Фауна дельти включає птахів, що охороняються відповідно до Угоди про збереження афро-євразійських мігруючих водно-болотних птахів, ратифікованої Україною (в рамках Конвенції про охорону мігруючих видів диких тварин). Деякі, що перебувають під загрозою зникнення, були включені в Червону книгу України і Європейський червоний список Міжнародного союзу охорони природи (<http://www.birdlife.org.uk/news/pr/2003/05/danube.html>) (список рослин і тварин Дунайського біосферного заповідника, які включені в Червону книгу України, Додаток 2 до цієї Скарги).

Ріка Дунай: Окрім цього, води, що течуть через дельту, є частиною ріки Дунай, яка охороняється Конвенцією щодо співробітництва по захисту і сталому використанню ріки Дунай (Дунайська конвенція). Ріка Дунай є “рікою Європи” і головною частиною економічної і екологічної артерії Європи. Незважаючи на їх надзвичайну важливість для Європи, водно-болотним угіддям було завдано значної шкоди. Дослідження Всесвітнього фонду природи, фінансовані Глобальним екологічним фондом (Global Environmental Facility), показує, що близько 80% водно-болотних угідь і займищ всього Дунайського басейну (не лише дельта) за останні 100 років були зруйновані (WWF, Waterway Transport on Europe’s Lifeline, the Danube. Impacts, threats and opportunities. Vienna, January 2002).

Чорне море: Окрім цього, рукави Дунаю самі є частиною Чорного моря, яке захищається рядом конвенцій, пов’язаних з охороною його рибних ресурсів і забрудненням.

II. УКРАЇНА ПОВИННА ДОТРИМУВАТИСЬ КОНВЕНЦІЇ ЕСПО

Хоча очевидно, що розгляд пропозицій щодо будівництва каналу знаходиться на прикінцевій стадії, можна стверджувати, що Україна не вжила необхідних заходів для виконання Конвенції про оцінку впливу на навколишнє природне середовище у транскордонному контексті (Конвенція Еспо). На даний час вже відбулось декілька порушень Конвенції Еспо, а інші передбачаються або випливають з останніх. Вони включають такі порушення:

- (а) зобов’язань щодо підготовки ОВНС в транскордонному контексті і участі громадськості;
- (б) зобов’язань повідомляти і проводити консультації з зачепленими Сторонами; і
- (в) зобов’язань належним чином враховувати ОВНС, коментарі і консультації, щоб попередити значний негативний вплив.

А. Україна не готує ОВНС, яка вимагається статтями 2 та 4 Конвенції Еспо

Україна має зобов’язання відповідно до ст. 2.3. Конвенції Еспо проводити оцінку впливу на навколишнє середовище проектів будівництва каналу в транскордонному контексті і з дотриманням стандартів, що визначені у Додатку II до Конвенції. Вона повинна дотримуватись процедури, передбаченої у ст.ст. 2.6, 4.1 і 4.2, що включають участь громадськості зачеплених Сторін. Цих зобов’язань не було дотримано.

1. Зобов’язання готувати ОВНС в транскордонному контексті

Стаття 2.3 Конвенції передбачає, що Сторона походження забезпечує, щоб, відповідно до положень Конвенції, “оцінка впливу на навколишнє середовище проводилась до прийняття рішення про санкціонування або здійснення запланованого виду діяльності”.

Стаття 4.1 вимагає, щоб документація з оцінки впливу на навколишнє середовище, яка подається компетентному органу, містила, “як мінімум”, інформацію, яка наведена в Додатку II до Конвенції. Додаток II вимагає, серед іншого, опис розумних альтернатив, включаючи варіант відмови від діяльності, опис можливих видів впливу на навколишнє середовище, опис прогалін і знання та невизначеностей, резюме нетехнічного характеру та ін.

Немає жодних свідчень того, що ці міжнародно-правові зобов'язання виконуються Україною на міжнародній та транскордонній основі.

2. Зобов'язання забезпечувати участь громадськості

Декілька статей Конвенції передбачають участь громадськості в процесі проведення ОВНС, при наявності транскордонного впливу. Після двох років планування і конкретних заходів щодо будівництва каналу в українській частині дельти Дунаю, участі громадськості в цьому процесі в Україні не спостерігається, а також не було зроблено жодних кроків, щоб отримати коментарі від громадян зачеплених Сторін за межами України.

Стаття 2.6 вимагає, щоб Україна, як Сторона походження, надавала, відповідно до положень цієї Конвенції, можливість “громадськості у районах, які, ймовірно, будуть зачеплені” “брати участь” у відповідних процедурах оцінки впливу на навколишнє середовище. Це стосується громадян в Україні та інших місцях. Більше того, Україна “забезпечує, щоб ця можливість, яка надається громадськості зачепленої Сторони, була рівноцінна можливості, яка надається громадськості Сторони походження”.

Стаття 4.2 передбачає, що Україна повинна, як Сторона походження, надавати документацію з оцінки впливу на навколишнє середовище всім зачепленим Сторонам. “Заінтересовані Сторони” (сюди також входить і Україна) повинні забезпечити розповсюдження цієї документації серед “громадськості зачепленої Сторони у районах, які, судячи з усього, підлягатимуть впливу, а також надання зауважень”.

Україна не дотрималась цих міжнародних зобов'язань.

В. Україна не дотримувалась статей 2, 3 та 5 щодо оповіщення та консультацій

“Сторона походження” (1) будь-якого виду діяльності, зазначеного в Додатку I, який, ймовірно, матиме значний негативний транскордонний вплив, (2) повинна письмово оповістити, якомога раніше (3) інші “зачеплені” Сторони, (4) відповідно до визначеної форми та процедури. Такого оповіщення не відбулось.

1. Зобов'язання щодо оповіщення

Статті 2.4 та 3.1 вимагають оповіщати про запланований вид діяльності, наведений у Додатку I, будь-яку Сторону, яка “може бути” зачепленою Стороною, “з метою забезпечення проведення відповідних і ефективних консультацій відповідно до статті 5”.

Додаток I, пункт 9 Конвенції включає “внутрішні водні шляхи та порти для внутрішнього судноплавства, які допускають прохід суден водотоннажністю більш ніж 1350 тон” серед інших перерахованих видів діяльності, що потребують такого оповіщення.

В статтях 2.4 і 3.1 Конвенції Еспо зазначено, що в Додаток I входять ті види діяльності, які можуть призводити до значного шкідливого транскордонного впливу.

Пропозиція щодо будівництва каналу в дельті Дунаю однозначно відповідає цим критеріям. По-перше, канал буде “внутрішнім водним шляхом” і судна, водотоннажністю більш ніж 1350 тонн, зможуть його використовувати. По-друге, він, ймовірно, матиме значний шкідливий транскордонний вплив. По-третє, пропозиція підлягатиме затвердженню “компетентним органом” в Україні. Тим не менше, такого оповіщення не було.

Пропонований канал, ймовірно, матиме значний негативний транскордонний вплив. Пропонований проектом канал має великий розмір і буде розташований біля чи в зонах, особливо чутливих чи важливих з точки зору навколишнього середовища. Вони включають водно-болотні угіддя, визначені Рамсарською конвенцією, зони, відповідно до Конвенції ЮНЕСКО про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини і біосферних заповідників відповідно до програми ЮНЕСКО “Людина і біосфера”. Більше того, пропонована діяльність, ймовірно, впливатиме на водоплавних птахів, що мігрують через державні кордони між Україною та іншими країнами, які є Сторонами (разом з Україною) Угоди про збереження афро-євразійських мігруючих водно-болотних птахів, підписаної відповідно до Конвенції про збереження мігруючих видів диких тварин.

Окрім цього, пропонована діяльність, ймовірно, впливатиме на рибу, що мігрує через державні кордони між Україною та іншими країнами, які є Сторонами (разом з Україною) Конвенції про захист Чорного моря від забруднення, а також інші транскордонні ділянки, що захищаються відповідно до Конвенції про стале використання ріки Дунай (Дунайська конвенція). (Детальніше обговорення див. в частині II-Б-3, “Зачеплена Сторона повинна оповіщатись” нижче).

Запланована діяльність, ймовірно, матиме значний вплив на навколишнє середовище місцевого населення, що отримує значну частину засобів до існування з ресурсів дельти, а також на цінні види, які вже знаходяться під загрозою зникнення. У будь-якому випадку очевидно, що будь-яка пропозиція щодо зміни шляхів водного транспорту в нижньому Дунаї через будівництво може становити загрозу чутливому навколишньому середовищу різних частин дельти Дунаю, а також наражати його на небезпеку аварій промислових кораблів.

Усі ці критерії зазначені в Додатку III до Конвенції Еспо в контексті визначення чи пропозиція, якої нема в Додатку I, повинна проходити оцінку; вони, очевидно, також можуть бути використані для визначення того, чи пропозиція, що міститься в Додатку I, ймовірно, має вплив на навколишнє середовище, який необхідно дослідити в процесі ОВНС.

2. Час для оповіщення вже минув

Оповіщення повинно відбуватись “як можна скоріше” і коли діяльність тільки планується, відповідно до статей 3.1 та 3.2 (b). Цей час вже минув.

Преамбула до Конвенції Еспо підкреслює, що повинні відбуватись раннє оповіщення і оцінка, відзначаючи:

- “важливе значення розробки попереджуючої політики”;
- “необхідність приділення пильної уваги екологічним факторам на ранньому етапі процесу прийняття рішень...”

Уряд України повинен оповістити зачеплені сторони відповідно до Конвенції Еспо без подальшої затримки.

3. Необхідно оповіщати “зачеплені Сторони”

Відповідно до статті 3.1, країни, що повинні оповіщатись, включають всі країни, які “можуть” бути “зачепленою Стороною”. “Зачеплена Сторона” означає будь-яку Сторону, яка може бути зачеплена транскордонним впливом запланованої діяльності. Для визначення впливу необхідно розглядати ресурси, в яких інша країна має свою зацікавленість чи інтерес.

“Вплив” визначається статтею 1 (vii) Конвенції Еспо як будь-які наслідки для “флори” і “фауни”, а також як наслідки для соціально-економічних умов. Оскільки дельта Дунаю є важливим елементом в процесі міграції численних видів птахів, які проводять частину року в інших країнах, які є Сторонами Угоди про збереження афро-свразійських мігруючих водно-болотних птахів, ратифікованої Україною, такі країни повинні розглядатись як зачеплені Сторони і відповідно до Конвенції Еспо. Оскільки дельта Дунаю є місцем нересту, що є важливим для риби, яка перепливає з України в різні місця Чорного моря, і від якого залежать багато риболовних сімей з інших країн, Сторони Конвенції про захист Чорного моря від забруднення (Болгарія, Грузія, Румунія, Російська федерація, Туреччина) є “зачепленими” для цілей оповіщення відповідно до Конвенції Еспо.

Більше того, оскільки будь-яка зміна дельти Дунаю впливає і на саму ріку Дунай, Сторони Конвенції про стале використання ріки Дунай (Австрія, Болгарія, Хорватія, Німеччина, Угорщина, Молдова, Румунія, Словаччина, Чехія і Європейський Союз) є також “зачепленими” відповідно до Конвенції Еспо. Оскільки Кілійське гирло в дельті Дунаю було визначено як водно-болотне угіддя міжнародного значення відповідно до Конвенції про водно-болотні угіддя, що мають міжнародне значення, головним чином як середовища існування водоплавних птахів (відома як Рамсарська конвенція), Сторони Рамсарської конвенції також можуть розглядатись як “зачеплені” відповідно до Конвенції Еспо. Оскільки Дунайський біосферний заповідник служить природним середовищем існування для мігруючих тварин, що захищаються відповідно до Конвенції про збереження мігруючих видів диких тварин, сторони цієї конвенції також можуть розглядатись як “зачеплені” для цілей оповіщення, передбаченого Конвенцією Еспо.

Україна не може просто ігнорувати міжнародні угоди, відповідно до яких вона має взаємні зобов'язання і по відношенню до інших країн стосовно спільних ресурсів і спільних намірів. Ці угоди забезпечують основу для визначення того, які Сторони відповідно до Конвенції Еспо можуть розглядатись як “зачеплені” для цілей оповіщення. Якщо Сторона відповідно до процедурних положень Конвенції Еспо є також членом однієї з конвенцій, що стосується ресурсів, її необхідно оповіщати.

Хоча Румунія очевидно є однією з зачеплених Сторін, Україна повинна розглядати як зачеплені Сторони, навіть, якщо вони не мають спільного кордону з Україною і знаходяться на певній відстані від України. Сторони розглядають не лише вплив від видів діяльності, які здійснюються у безпосередній близькості від кордону, але також “види запланованої діяльності, які здійснюються у більш віддалених районах, які можуть мати значний транскордонний вплив на великій відстані від місця розгортання господарської діяльності” (Додаток III, пункт 2 до Конвенції Еспо).

4. Оповіщення повинно відбуватись згідно з визначеною формою та процедурою

Форма і детальні положення для оповіщення передбачаються в Рішенні 1/4 Першої зустрічі Сторін Конвенції Еспо. Оповіщення може відбуватись на трьох етапах, з можливістю поєднання перших двох етапів:

(i) етап перший: оповіщення зачепленої Сторони про заплановану діяльність;

(ii) етап другий: запит інформації у зачепленої Сторони і її передача;

(iii) етап третій: оповіщення громадськості про заплановану діяльність, процес ОВНС і можливості участі громадськості і проведення консультацій.

(Форма оповіщення відповідно до Статті 3 Конвенції про оцінку впливу в транскордонному контексті, Додаток до Рішення 1/4 Першої Зустрічі Сторін) (<http://www.unep.org/env/eia/notification.htm>.)

Оповіщення повинно мати визначену форму та надсилатись контактним органам для цілей статті 3 Конвенції.

5. Україна не проводила консультацій з зачепленими Сторонами

Відповідно до статті 5 Конвенції Еспо, Україна повинна не лише оповістити, але також і провести “консультації з відповідною зачепленою Стороною стосовно, зокрема, потенційного транскордонного впливу запланованої діяльності та заходів щодо зменшення або усунення її впливу”. Немає жодних підтверджень, що таке проводилось.

Будь-яка Сторона Конвенції Еспо, спільним ресурсам чи інтересам якої може завдаватись шкода запланованою діяльністю є “зачепленою Стороною”. Ці ресурси і інтереси включають:

- птахів і диких тварин (що захищаються відповідно до Угоди про збереження афро-євразійських мігруючих водно-болотних птахів і Конвенції про збереження мігруючих видів диких тварин),

- самі ресурси ріки Дунай (що захищаються відповідно до Конвенції про стале використання ріки Дунай),

- ресурси Чорного моря, включаючи рибу (що захищається відповідно до Конвенції про захист Чорного моря від забруднення),

- ресурси швидко зникаючих водно-болотних угідь в Європі (що захищаються відповідно до Рамсарської конвенції і Конвенцій про всесвітню спадщину).

С. Україна не враховує “належним чином” і не “запобігає” шкідливому впливу відповідно до статей 4 і 6

Стаття 6 вимагає, щоб Україна “належним чином” враховувала результати транскордонної ОВНС, коментарі громадськості та консультацій. Оскільки не було розпочато процесу транскордонної ОВНС, очевидно, що Україна не має планів належним чином враховувати інтереси і занепокоєння зачеплених Сторін і громадськості.

Окрім процесуальних зобов'язань, відповідно до статей 2 і 4, що обговорювалися вище, Україна несе зобов'язання згідно з матеріальною нормою статті 2.1, вживати “всіх належних і ефективних заходів по запобіганню значному шкідливому транскордонному впливу як результату запланованої діяльності, а також по його зменшенню та контролю за ним”.

Це зобов'язання є незалежним від процесуальних зобов'язань, і, очевидно, воно буде дотримуватись, ймовірніше, тоді, коли виконуються процесуальні зобов'язання, оскільки останні можуть показати методи із запобігання, зменшення і контролю за значним шкідливим впливом. Зобов'язання запобігати негативному впливу буде порушене, якщо будівництво каналу розпочнеться за сучасних умов.

III. ПРОХАННЯ ТА ВИМОГИ

Ми просимо Україну вжити наступних заходів:

- Утриматись від будь-яких кроків, планування, фінансування будь-якої діяльності щодо можливості будівництва в майбутньому (а також будь-яке будівництво на даному етапі) каналів в нижньому Дунаї, в дельті Дунаю чи біля дельти, поки не будуть дотримані усі вимоги Конвенції Еспо;
- Підготувати оцінку впливу на навколишнє середовище в транскордонному контексті;
- Надати можливість громадськості брати участь у відповідних процедурах ОВНС в транскордонному контексті;
- Забезпечити оповіщення зачеплених Сторін;
- Провести консультації з зачепленими Сторонами після завершення документації з ОВНС;
- В остаточному рішенні врахувати результати процесу ОВНС, включаючи коментарі і консультації, проведені відповідно до цієї конвенції.

Ми просимо надати швидку відповідь щодо вжитих заходів або щодо остаточної відмови від планів будівництва каналу.

IV. КОПІЇ ЦІЄЇ СКАРГИ

Надсилаючи копії цієї скарги, ми також просимо Секретаріат і Комітет із застосування Конвенції Еспо розпочати відповідні дії.

Комітет із застосування Конвенції Еспо має окреме повноваження під назвою “Ініціатива Комітету” для оцінки “будь-якого... можливого недотримання Стороною своїх зобов'язань” (Пункт 3, Структура і функції Комітету по застосуванню і процедури розгляду дотримання, Додаток до Рішення II/4 Другої наради сторін. <http://www.unece.org/env/eia/implementation.htm#Decision>.)

В такій ситуації, він “може звернутися до відповідної Сторони з проханням надати необхідну інформацію з даного питання” і “в максимально короткий термін розглядає питання з точки зору відповіді, поданої Стороною” (Ibid., пункт 5).

Відповідно до параграфу 6(е) Рішення II/4 другої наради сторін Конвенції, Комітет зі застосування може звертатися “до послуг наукових експертів та іншої технічної допомоги”. Ми рекомендуємо, щоб вони включали, але не обмежувались Всесвітнім фондом природи, Всесвітнім союзом охорони природи, Міжнародним товариством охорони птахів та іншими експертами, які можуть допомогти забезпечити, щоб ОВНС відповідала міжнародним стандартам і насправді враховувала інтереси інших зачеплених Сторін відповідно до Конвенції.

З повагою,

Світлана Кравченко

Андрій Андрусевич

Президент БФ “Екоправо-Львів”

Виконавчий директор БФ “Екоправо-Львів”

А. Павелко,
спеціаліст з НТІ, БФ “Екоправо-Львів”

Дельта Дунаю: дещо з передісторії справи

Дунай — міжнародна ріка, одна з найважливіших транспортних артерій Європи. Дунайське судноплавство і суміжні галузі забезпечують добробут тисяч мешканців європейських країн. Україні належить частина нижньої ділянки Дунаю — дельти, яку ми ділимо з Румунією. З трьох основних дунайських гирл найбільше — Кілійське (53% стоку) — знаходиться на території України. Два інших — Сулінське та Георгієвське — Румунії. Становище України як дунайської держави дозволяє їй бути впливовим гравцем на ринку транспортних перевезень Дунаєм, що, як очікується, буде стрімко зростати після ліквідації наслідків військових дій у колишній Югославії. Отже, перспективи в українського судноплавства на Дунаї існують.

Але є природна причина, через яку умови судноплавства на нижній ділянці річки Дунай не можна вважати задовільними. Це малі глибини в рукавах дунайської дельти — гирлах. Малі глибини — наслідок мутності вод Дунаю, що спричинена перенесенням річковим стоком величезних об'ємів твердих зважених частинок. Дунай — наймутніша ріка Європи, в 1 куб. м дунайської води міститься 270 г твердих частинок. Ці частинки відкладаються на дно у дунайській дельті, погіршуючи умови судноплавства та формуючи острови. Ці ж частинки несуть із собою поживні речовини, на основі яких виник унікальний у світовому масштабі комплекс живої природи, що проголошений ЮНЕСКО світовою спадщиною.

Для того, щоб забезпечити судна відповідними глибинами, в дельті Дунаю проводились активні днопоглиблювальні роботи. Першим їх результатом став Сулінський канал, будівництво якого почалось у 1880 році. Фактично, за 24 роки будівництва було здійснено спрямлення та поглиблення найменшого з дунайських гирл — Сулінського. В результаті цього по Сулінському каналу дістали змогу проходити навіть морські судна. Роботи з днопоглиблення та спрямлення румуни проводили і в Георгієвському гирлі. Зараз Сулінський канал є основними воротами у Дунай. За його проходження з кожного судна румунською стороною стягується плата, яка, на думку річковиків України, є занадто високою.

З метою завоювання місця на ринку дунайських перевезень Румунія побудувала ще

один канал — Чорноводе (Дунай) — Констанца. Цей канал побудований в обхід дельти Дунаю і покликаний істотно скоротити шлях з Чорного моря до країн Центральної та Південно-Східної Європи.

Для забезпечення власного судноплавства на Дунаї та захисту своїх економічних та геополітичних інтересів СРСР у 1957 році будує власний канал у Кілійському гирлі, що пройшов через його частину — гирла Очаківське та Прорва. Для обслуговування вантажопотоків було побудовано порт Усть-Дунайськ. Але... при цьому не було враховано природні чинники. Канал інтенсивно замулювався. Об'єми днопоглиблення для підтримання судноплавства постійно збільшувались.

Особливо активізувались процеси замулення у 80-х роках ХХ століття. Економічна криза кінця 80-х — початку 90-х років та зростання об'ємів і, відповідно, вартості днопоглиблення, призвели до того, що з 1994 року очищати канал від намулу припинили. Наприкінці 90-х канал спробували відродити, але те ж саме замулення зробило ці спроби економічно недоцільними. Зараз через Прорву проходять лише невеличкі судна з осадкою до 3,5 метра.

В той час, коли транспортники розглядали Дунай як важливий шлях, в державі звернули увагу на величезну природну цінність дельти Дунаю. Приходило розуміння того, що дельта Дунаю з її плавнями, островами, протоками — скарбниця, яку необхідно зберегти. Тому тут ще у 1967 році було створено першу заповідну територію республіканського значення. З 1973 року по 1981 рік в дельті Дунаю — філіал Чорноморського державного заповідника. З 1981 року — державний заповідник “Дунайські плавні”, на основі якого у 1998 році було утворено Дунайський біосферний заповідник, що став свідченням визнання цінності дунайської дельти та важливості її для збереження і відтворення біорізноманіття. Зараз на базі Дунайського біосферного заповідника та румунського резервату “Дельта Дунаю” утворено міжнародний біосферний заповідник.

Починаючи з середини 90-х років ХХ століття в Україні виношувались плани відновлення судноплавства в українській частині дельти. Пропонувались різні варіанти. Міністерство

транспорту підтримувало один. Саме цей варіант і став основним — канал передбачається побудувати через гирло Бистре. Всі інші варіанти (від варіанту траси каналу Кілійське гирло — озеро Сасик до варіанту Соломонів рукав — Жебриянська бухта) було відкинуто з різних причин. Проблема полягає у тому, що варіант через гирло Бистре передбачає проходження каналу крізь саме серце Дунайського біосферного — заповідну зону, в якій будь-яка господарська діяльність заборонена. До того ж,

гирло Бистре належить до ділянок дельти, що інтенсивно замулюються. А це — нові днопоглиблювальні роботи у великих об'ємах не лише під час будівництва, але і під час експлуатації. Тобто, нова труба, до якої потечуть державні гроші. Ефективність таких видатків виглядає дуже сумнівною. Будівництво та використання каналу знищить унікальний природний комплекс, частину світової природної спадщини. Відкритим залишається питання: що ми отримаємо в результаті?

*А. Н. Волошкевич
Дунайський біосферний заповідник, г. Киля*

Дунайський біосферний заповідник — важнейший природний резерват на Чёрном море

В системе сохранения биологического разнообразия Черного моря прибрежные водно-болотные угодья занимают особенное место. Широкий экологический градиент этих территорий обуславливает наличие здесь большого количества специфических видов и высокую плотность их популяций. Эти территории заметно дополняют общее биологическое разнообразие Черного моря. Наиболее значимы прибрежные водно-болотные угодья для поддержания населения птиц. Жизненные циклы большинства из них в период пребывания в Причерноморье полностью замыкаются в пределах этих территорий, для остальных, за редким исключением, они являются ключевыми. Помимо этого прибрежные водно-болотные угодья несут еще одну специфическую функцию. Они являются связующим звеном между водными и наземными экосистемами

как в плане биологического разнообразия, так и в плане потоков вещества и энергии.

Особое место среди приморских водно-болотных угодий Причерноморья занимают дельты рек. Речная вода, обеспечивая основной приток биогенов в морские экосистемы, в экотонной зоне образует участки с наиболее высокой биологической продуктивностью. По трофическим цепям она распределяется практически по всей акватории моря. Поэтому общее экологическое состояние Черного моря в определяющей степени зависит от качества и количества речного стока. Но помимо этой важнейшей роли рек в жизни моря, их дельты являются истинными рефугиумами живой природы. Среди подобных территорий дельта Дуная является самым важным водно-болотным угодьем Причерноморья. По количеству видов

флоры и фауны это, вероятно, богатейший уголок Европы.

Уникальное биологическое разнообразие дельты Дуная несомненно является важнейшей частью живой природы Черного моря. Поэтому его сохранение является одной из важнейших задач в деле охраны природных ценностей Черноморского региона в целом. А проблем здесь немало. Помимо тех из них, которые предопределены качеством и количеством поступающей в дельту речной воды, имеется немало критических точек и в самой дельте. Крупномасштабное одамбование речных русел, преобразование громадных массивов плавневых угодий в агроландшафты и рыбопродуктивные пруды, зарегулирование водного режима крупных озер и иные преобразования, естественно, не могли не сказаться на качественном и количественном составе биоты дельты. Но, к счастью, хозяйственное освоение этого уникального уголка живой природы Европы не зашло так далеко, как других аналогичных угодий. Дунайская дельта еще на значительных площадях сохранила свой естественный облик. Это в первую очередь относится ко вторичной дельте Килийского рукава Дуная (ниже г. Вилково) и приморской зоне Сулинско-Святогеоргиевского междуречья. Но и здесь немало проблем. Прежде всего, вопросы, связанные с традиционной хозяйственной деятельностью. Несмотря на то, что плотность населения в дельте никогда не была высокой, человеческий фактор в функционировании дельтовых экосистем был ощутим практически всегда. Это, прежде всего, периодическое среднезимнее выжигание плавневой растительности, выпасание домашних животных. Эти обусловленные человеческой деятельностью, важные средообразующие факторы стали неотъемлемой частью в функционировании дельтовых экосистем. Последнее особенно актуально для угодий вторичной дельты Килийского рукава Дуная — самой молодой части всего этого огромного водноболотного комплекса. Ведь ее возраст немногим превышает 300 лет. А возраст расположенного в ее вершине небольшого городка Вилково весьма близок к этой цифре. Поэтому экосистемы этого участка дельты не только адаптировались к факторам, сопровождающим традиционную хозяйственную деятельность в дельте, но и сформировались под их постоянным влиянием. В этом также заключается особая ценность дунайских дельтовых угодий.

Этот момент является немаловажным в выборе стратегии и тактики охраны этого уголка Причерноморья.

Естественно, природоохранная политика должна базироваться на заповедовании. Но классическая форма природного заповедника, где любая деятельность запрещена, здесь не устроит ни природоохранное дело, ни тем более местное население. Истина находится где-то посередине и заключается в разумном сочетании охраны природных комплексов с традиционной хозяйственной деятельностью и рациональным использованием возобновляемых природных ресурсов.

Вопрос о необходимости заповедной охраны дельты Дуная начал подниматься в конце 50-х годов. В 1964 году межведомственное совещание по комплексному использованию природных ресурсов Дуная официально рекомендует создать здесь заповедник. Постановлением Совета Министров УССР от 24/Об 1967 г. создается природоохранная зона с режимом памятника природы республиканского значения. В её состав вошли 3 тысячи гектаров плавневых земель вдоль побережья Чёрного моря шириной в 1 км и километровая зона морской акватории. В 1973 г. на основе заповедной зоны создаётся Дунайский филиал Черноморского государственного заповедника АН УССР.

Совет Министров СССР в 1975 г. на исполнение обязательств советской стороны по Рамсарской Конвенции относит заповедную территорию к водно-болотным угодьям, имеющим международное значение как места массового размножения и сезонных скоплений водоплавающих и околоводных птиц. В 1978 г. площадь Дунайского филиала увеличивается до 14851 га, а в 1981 г. создаётся самостоятельный заповедник «Дунайские плавни».

Основной задачей первого и единственного в Одесской области заповедника было сохранение в естественном состоянии типичных и уникальных комплексов украинской дельты Дуная со всей совокупностью их компонентов, изучение природных процессов и явлений, которые происходят в них, разработка научных принципов охраны окружающей природной среды, экологическое образование и воспитание населения, эффективное использование природных ресурсов.

В целом природный заповедник выполнил возложенные на него задания. Вместе с тем он, как природный заповедник, имел ряд

недостатков. Территория такого заповедника рассматривалась как эталон нетронутой природы, любая хозяйственная деятельность была запрещена. Но возраст Килийского гирла Дуная не превышает 300 лет, и формирование плавневого комплекса здесь всегда происходило под влиянием выжигания тростника, выпаса скота, заготовки сена, сбора плодов водяного ореха и т. д.

В плавнях сформировалось и поддерживалось разнообразие биотопов и, соответственно, растений и животных, высокая численность многих популяций. После запрета вмешательства человека в экосистему ход традиционных плавневых сукцессий был нарушен, и это негативно повлияло на мозаичность биотопов, привело к уменьшению ряда видов. Кроме того, полный запрет на использование природных ресурсов вызвал конфликты с местным населением.

Выходом из этой ситуации могло стать создание биосферного заповедника, где, благодаря зонированию территории, охрана природы сочетается с рациональным использованием природных ресурсов.

В Румынии, которой принадлежит около 80% дельты, биосферный резерват «Дельта Дуная» был создан в 1990 году. Сейчас его площадь составляет 580 000 га и в него входит вся румынская часть дельты с полосой Черного моря до глубины 20 м.

В 1994 году Украина подписала договор на осуществление проекта Мирового Банка «Сохранение биологического разнообразия в Украинской части дельты Дуная», согласно которой нашей стороне был выделен специальный грант в размере 1,5 млн. долларов США. Одним из результатов выполнения этого проекта стал выход Указа Президента Украины от 10/08 1998 года о создании Дунайского биосферного заповедника на площади 46403 га, включая двухкилометровую полосу Чёрного моря и Жебрияновскую бухту.

Это четвёртый биосферный заповедник Украины и 356-й заповедник в глобальной сети биосферных заповедников планеты. ЮНЕСКО как специализированное учреждение ООН официально подтвердила новый международный статус заповедника, выдав 2 февраля 1992 года сертификат о включении ДБЗ в мировую сеть биосферных заповедников и принятии его под свою опеку. ЮНЕСКО также приняла решение о создании единого румыско-украинского биосферного заповедника «Дунайская дельта».

В настоящее время в мире существует только 5 трансграничных биосферных заповедников. Необходимость такого объединения очевидна, так как в единой дельте надо вести единую природоохранную политику и дикие животные не знают государственных границ.

Важнейшим шагом в сохранении природы украинского Приднунавья был выход Указа Президента Украины от 10/03 1994 г. о резервировании для последующего заповедания 34 тыс. га наиболее ценных природных комплексов дельты. На них запрещено строительство и любая деятельность, которая может привести к их уничтожению, они не могут быть приватизированы. Мы не должны повторить печального опыта многих развитых стран, которые, уяснив важность организации заповедных территорий, во многих случаях вынуждены были выкупать их у частных владельцев. Часть этих территорий уже стала заповедной после включения Стенцовско-Жебрияновских плавней площадью 7800 га в состав Дунайского биосферного заповедника. Оставшиеся участки площадью 26200 га расположены по всей украинской дельте от Рени до Вилково и войдут в состав заповедника при его дальнейшем расширении.

Несмотря на относительно небольшие размеры Дунайского биосферного заповедника в масштабе всей дельты (около 8% всей дельты), его природоохранный потенциал весьма высок. Это обусловлено шириной охвата основных типов дунайских дельтовых угодий. В заповеднике представлены: типичная авандельта, относительно молодые плавневые угодья с водоемами на разных стадиях сукцессии, сохранившиеся участки первичной дельты, русловые острова и древнейшая песчаная гряда с весьма специфическим набором местообитаний. В недостаточной степени в заповеднике представлены лишь некогда примыкавшие к дельте степные участки. Но и их элементы в том или ином виде имеются на Жебрияновской гряде и отчасти на острове Ермаков. Все это обусловило высокое биотопическое разнообразие заповедных угодий, что в свою очередь обусловило их высокое видовое разнообразие. Последнее значительно выше, чем известное для существовавшего здесь меньшего по площади природного заповедника. Так, только за последние два десятилетия здесь отмечено 255 видов птиц, что составляет около 63% всех известных для фауны Украины. Причем 42 из них (около 16%) имеют особый природоохранный статус — занесены в Красную книгу Украины.

Многие из них также имеют важную международную природоохранную значимость. Например, для розового (*Pelecanus onocrotalus*) и кудрявого (*Pelecanus crispus*) пеликанов, малого баклана (*Phalacrocorax pygmaeus*) и белоглазого нырка (*Aythya nyroca*) они имеют глобальное значение.

Велика роль биосферного заповедника в охране сосудистых растений. Их здесь зарегистрировано около 950 видов, причем 17 из них (около 2%) занесены в Красную книгу Украины. Во флоре заповедника имеются реликтовые виды и эндемики. Здесь расположены самые крупные в Украине заросли кувшинки белой (*Nymphaea alba*) и ореха водяного плавающего (Тгара natans). Уникальной особенностью заповедной части дельты являются ярко выраженные сингенетические смены растительности. Это обусловлено тем, что именно здесь формируется естественным путем самая молодая суша в Европе. Растительный покров дельты является мощнейшим потребителем углекислоты и продуцентом кислорода. В этом его роль имеет далеко не региональный характер. Определенное значение заповедные плавневые угодья имеют в качестве биофильтра для дунайской воды перед ее поступлением в море. Однако в силу особенностей гидросети этого участка дельты основные водные массы не проходят через заросли воздушно-водной растительности, прежде всего тростника (*Phragmites australis*).

Фауна млекопитающих Дунайского биосферного заповедника представлена 39 видами. Среди них 13 (около 33%) занесены в Красную книгу Украины. Участки заповедного взморья посещают все три вида черноморских дельфинов. Особый интерес в плане сохранения биологического разнообразия Черного моря имеют современные встречи на заповедной территории тюленя-монаха средиземноморского (*Monachus monachus*): сентябрь 1992, июль 1994, июль 1995. Они явно относятся к одним из самых последних особей этого вида на Черном море. Безлюдные, хорошо охраняемые заповедные пляжи, удаленные от берега открытые косы в сочетании с неплохо сохранившимися рыбными ресурсами дельтовых угодий (в отличие от их резкого оскудения в открытом море) в настоящее время создают неплохие шансы для реаклиматизации тюленя-монаха именно на этом участке Черного моря.

Фауна рыб Дунайского биосферного за-

поведника насчитывает 90 видов. Из них 15 (около 17%) занесены в Красную книгу Украины и более высоких рангов. Жизненные циклы некоторых из них очень тесно связаны с прибрежными опресненными участками моря. А анадромные виды, каковыми являются большинство осетровых рыб, непосредственно связывают морские и речные экосистемы. Среди представителей ихтиофауны именно осетровые рыбы представляют наибольший природоохранный интерес. Ведь Дунай — единственная река на Черном море, где сохранился их естественный нерест. Поэтому благополучие дунайского их стада в значительной степени определяет состояние их черноморских популяций. Это, в первую очередь, относится к самому крупному представителю этой группы рыб — белуге (*Husho husho*). Как известно, в отличие от некоторых других осетровых она нигде в черноморском регионе искусственно не размножается. Поэтому ее черноморская популяция существует исключительно за счет воспроизводства в Дунае.

Амфибии заповедника представлены 10, а рептилии — 5 видами. Несмотря на небольшое видовое разнообразие этой группы животных, они, особенно амфибии, весьма многочисленны в дунайских угодьях и играют заметную роль в потоках вещества и энергии в дельтовых экосистемах. Фауна насекомых заповедника весьма разнообразна. Только достоверно идентифицировано к настоящему времени 1937 видов. Среди них немало особо охраняемых, повсеместно исчезающих видов. В этом плане наиболее интересны обитатели переспелых естественных плавневых лесов.

Наряду с охраной природы и экологическим образованием важнейшей задачей биосферного заповедника является мониторинг состояния окружающей среды. В Дунайском биосферном заповеднике существуют уникальные возможности для проведения исследований по влиянию стока Дуная на Чёрное море. По Килийскому гирлу протекает около 70% годового стока реки. По нему проходит линия государственной границы с Румынией, но его нижняя устьевая часть целиком расположена на территории Украины и, соответственно, Дунайского биосферного заповедника.

Всё, что собирается с огромного водосборного бассейна Дуная, в конце концов оказывается здесь, и благодаря мониторингу в этой точке мы, образно говоря, можем держать руку на пульсе всей реки.

Науково-експертні оцінки соціально-економічних, міжнародно-правових та екологічних аспектів можливого будівництва глибоководного суднового ходу р. Дунай — Чорне море в українській частині дельти Дунаю

На виконання доручення Президента України Л.Д.Кучми від 19.06.2002 вченими Національної академії наук України були здійснені наукові експертні оцінки соціально-економічних, міжнародно-правових аспектів і можливих екологічних наслідків зазначеного будівництва. За результатами виконаної роботи підготовлені відповідні висновки та пропозиції, основні з яких зводяться до наступного.

По-перше, проведені комплексні науково-експертні оцінки економічних аспектів будівництва та ситуації, що склалася в регіоні Українського Придунав'я, засвідчили, що "для цього регіону продовжує залишатися досить гострою соціально-економічна і демографічна ситуація, що вимагає рішучих дій щодо активізації господарської діяльності. Цьому значною мірою сприяло б створення суднового ходу р. Дунай — Чорне море в українській частині дельти Дунаю."

Однак це питання слід вирішувати з урахуванням широкого комплексу факторів.

Подальший розвиток регіону необхідно пов'язувати з відродженням морегосподарського комплексу і становленням сталого функціонування транскордонних транспортних коридорів, формуванням цілісної транспортно-економічної системи півдня України. Тому створення глибоководного суднового ходу Дунай — Чорне море треба розглядати з позицій перспектив утвердження засад сталого розвитку Українського Придунав'я та євроінтеграційних процесів.

В цьому контексті необхідно також приділити першочергову увагу відновленню судноплавства по Дунаю. Падіння промислового виробництва та ембарго на торгівлю з Югославією з 1992 до 1995 року різко скоротили вантажопотік по Дунаю та нанесли значні матеріальні збитки економіці країн Придунав'я. Збитки тільки Українського Дунайського пароплавства склали 440 млн. дол. США.

Рівень зносу рухомого складу Національного флоту становить 70%. На морському транспорті перевезення вантажів, зокрема транзитних, здійснюються в основному влас-

ним рухомим складом іноземних держав. За десять років незалежності України кількість суден державних судноплавних компаній (основа флоту) скоротилась у 3,3 рази, а їх сумарний дедейт — у 6 разів. Загальна кількість морських суден з урахуванням інших компаній склала 227 одиниць дедейтом 0,88 млн. т (в Україні зареєстровано 298 судноплавних компаній, з яких 63 — приватні). Протягом 1991-1995 рр. був розпроданий флот ліхтеровозної системи України. Канал Прорва і порт Усть-Дунайськ експлуатувалися міжнародною компанією "Інтерліхтер", в яку входили морські пароплавства СРСР, Болгарії, Угорщини, Чехословаччини.

До цього слід також додати, що рівень зносу перевантажувальної техніки у портах та залізничних станціях складає близько 80%. Це є результатом фізичного зношення флоту, відсутності фінансування будівництва нових суден та сучасних заставних схем фінансування будівництва та їх купівлі, високих ставок оподаткування судноплавних компаній тощо. Як наслідок цього — морський флот під українським прапором перевозить лише 7-8% вітчизняних зовнішньоторговельних вантажів.

Аналіз сучасного суднопотоку в дельті Дунаю свідчить, що у 2000 році по дельті Дунаю пройшло 2981 судно, в тому числі по румунській території — 1918, по українській території — 1063. Обсяги перевезень склали 5,0 млн. т, з них 2,7 млн. т — по території Румунії, 2,3 млн. т — України. Сумарна кількість суден, що сьогодні користуються каналами в дельті Дунаю, коливається в межах 2 800 — 3 300 суден на рік. Сулінським каналом (Румунія) щорічно проходить до 200 суден під українським прапором. За їх прохід сплачують власники судноплавних компаній.

Частка України на ринку перевезень в дельті Дунаю складає 40-46%, відповідно 54-60% ринку належить Румунії.

Аналіз суднопроходів на українській ділянці дельти Дунаю свідчить, що у зв'язку з обмілінням та замуленням гирла Прорва та Прорвинського каналу, З'єднувальний техноло-

гічний канал порту Усть-Дунайськ (Жебріяньська бухта — Очаківське гирло) став єдиною водною трасою в українській частині нижнього Дунаю. По ній здійснюється рух малих транспортних суден і суден службово-допоміжного флоту в порти Нижнього Дунаю. Це дає можливість річковим суднам з невеликою осадкою (3,5 м) проходити з Чорного моря в Дунай і навпаки. Каналом користуються судна “Укррічфлоту”, частина флоту УДП та інших компаній. Аналіз наявності основних типів суден транспортного флоту даних компаній показує, що для понад 50% суден УДП та 70% суден АСК “Укррічфлот” З’єднувальний канал при незначній його модернізації може виконувати важливу пропускну функцію.

На сьогодні питома вага українських суден, що користуються З’єднувальним каналом,— 95,2%, решта припадає на іноземні судна.

Залучення додаткових суднопроходів через українську частину дельти Дунаю потребує перегляду митної і тарифної політики. Це обумовлено тим, що румунська система суднопроходів є більш дієвою, ніж українська.

Необхідно також здійснити заходи щодо докорінного поліпшення роботи портово-промислових комплексів Українського Придунав’я. Мається на увазі, що пропускну спроможність порту Рені була використана у 2001 р. на 13,4%, порту Ізмаїл — 43-47%. Порт Усть-Дунайськ у 2001 р. перевантажив 879,0 тис. т вантажів на рейді, або 15,7% від його пропускну спроможності.

Прогноз переробки вантажів в українських придунайських портах свідчить, що підвищення рівня економічної активності в регіоні, відновлення власного флоту, вирішення питання щодо створення глибоководного суднового ходу р. Дунай — Чорне море дасть можливість до 2005 року збільшити обсяги переробки вантажів до 6 млн. т — в Рені, 4 млн. т — Ізмаїлі, 1,2 млн. т — Усть-Дунайську. Це відповідає рівню їх переробки на початок 90-х рр.

З урахуванням сучасних темпів приросту морської торгівлі (4%) у перспективі (після 2010 року) дефіцит конкурентних пропускну можливостей українських портів може досягти 30 млн. т. Виникає необхідність у перспективі вибору місця розташування нового порту, тому що діючі, за винятком Південного, мають обмежені можливості для подальшого розвитку.

Сприятлива ситуація для України формується у зв’язку з рішенням Євросоюзу про розвиток міжнародних транспортних коридорів,

чотири з яких проходять через транспортні вузли України. Це створить умови роботи на повну потужність поромної ділянки національної зони Євразійського транспортного коридору. Протягом найближчих 5-ти років обсяг перевезень у цьому напрямі може зрости ще на 7-8 млн. т.

З урахуванням експертних оцінок деяких європейських дослідницько-консалтингових організацій, при наявності глибоководного порту в дельті Дунаю і безпечного водного шляху, адекватного міжнародному статусу Дунаю, вантажопотік може зрости за рахунок переключення вантажів з наземних видів транспорту до 15-17 млн. т.

Стосовно перспектив розвитку українських портів на Дунаї зазначимо, що в даний час конкурувати по залученню транзитних вантажів з глибоководним позакатегорійним портом Констанца, який приймає морські судна з осадкою 18 м і має канал Констанца — Черноводе, що скорочує шлях по Дунаю, порти Ізмаїл та Рені не зможуть. Реальну конкуренцію може скласти порт Усть-Дунайськ, який зміг би приймати морські судна з осадкою до 20 м. З Дунаєм порт необхідно з’єднати шлюзом. Розташувати шлюз можна в районі 6 км З’єднувального каналу. Його конструкція має припинити заносимість Усть-Дунайська (Жебріяньська бухта) та забезпечити прохід суден довжиною до 120 метрів.

Судноремонтним заводам, що розташовані на Дунаї, шлюзу такого розміру буде достатньо для проходження суден на ремонт.

По-друге, необхідно підкреслити, що пропозиції Міністерства транспорту України щодо проектування та будівництва глибоководного суднового ходу р. Дунай — Чорне море передбачають проходження траси суднового ходу через гирло Бистре у центральній частині заповідної зони (ядра) Дунайського біосферного заповідника НАН України. Цей заповідник є складовою міжнародного транскордонного румунсько-українського біосферного заповідника “Дельта Дунаю” та входить до Планетарної мережі біосферних заповідників ЮНЕСКО. Адміністративно зазначений біосферний заповідник перебуває у підпорядкуванні Національної академії наук України. Його територія відповідно до Рамсарської конвенції з водно-болотних угідь ще з 70-х років охороняється також як складова водно-болотного угіддя “Кілійське гирло”, що має планетарне значення як середовище існування водоплавних птахів.

За цих обставин запропонована перспектива можливого будівництва зазначеного об'єкту набула широкого негативного резонансу серед громадськості та вчених як в Україні, так і за її межами, зокрема в таких авторитетних міжнародних організаціях, як ЮНЕСКО, Міжнародний союз збереження дикої природи, бюро Рамсарської Конвенції, їх негативна реакція пов'язана з грубим порушенням як норм національного законодавства, так і міжнародного права та загрозою невиконання Україною своїх міжнародних зобов'язань.

В цьому контексті найбільш важливі вимоги щодо охорони та використання особливо цінних територій визначені Законами України "Про охорону навколишнього природного середовища" та "Про природно-заповідний фонд України". Національним законодавством встановлено, що будь-яка діяльність може проводитись лише з урахуванням інтересів збереження природно-ресурсного потенціалу території, взятих під особливу охорону, на основі суворого дотримання вимог національного та міжнародного законодавства. Не допускається, щоб поточні потреби стали фактором, що впливає на визначення режиму та перспективи збереження таких територій.

Стаття 18 Закону України "Про природно-заповідний фонд України" для біосферних заповідників визначає диференційований режим охорони, відтворення та використання природних комплексів відповідно до функціонального зонування. Виділяються заповідна зона (ядро); буферна зона та зона антропогенних ландшафтів (транзитна зона).

Відповідно до статті 16 Закону, в заповідній зоні забороняється будь-яка господарська та інша діяльність, що суперечить цільовому призначенню заповідника, порушує природний розвиток процесів та явищ або створює загрозу шкідливого впливу на його природні комплекси та об'єкти. Серед видів діяльності, що прямо визначаються як заборонені — будівництво будь-яких споруд, шляхів, лінійних та інших об'єктів транспорту і зв'язку, не пов'язаних з діяльністю природних заповідників, проїзд і навіть прохід сторонніх осіб, пересування технічних транспортних засобів; порушення ґрунтового покриву та гідрологічного і гідрохімічного режимів та інші види діяльності, що призводять до порушення природних комплексів.

"Слід взяти до уваги, що Дунайський біосферний заповідник НАН України утворено Указом Президента України від 10 серпня 1998

року №861 з метою посилення роботи щодо збереження у природному стані унікальних природних комплексів в українській дельті Дунаю, розвитку міжнародного співробітництва, наукових досліджень та моніторингу навколишнього середовища. Заповідник утворено на базі природного заповідника "Дунайські плавні" НАН України. При цьому встановлено, що заповідник займає загальну площу у розмірі 46402,9 гектара з протоками і внутрішніми водоймами, а також двокілометровою смугою в акваторії Чорного моря. Наголошено, що 22662 гектари, що включають територію колишнього природного заповідника та інші землі, надаються Дунайському біосферному заповіднику НАН України у постійне користування як заповідна зона. Керуючись цим положенням Указу Президента України, заповіднику було надано у постійне користування як заповідній зоні 19026,62 гектарів земель, включаючи 14861 га території колишнього природного заповідника "Дунайські плавні" та видано відповідні державні акти на їх користування.

Тому на відповідних територіях колишнього природного заповідника "Дунайські плавні" та інших землях, визначених Указом Президента України як заповідна зона Дунайського біосферного заповідника НАН України, Законом прямо заборонено господарську діяльність, включаючи і ту, яка передбачається у зв'язку із запропонованим будівництвом глибоководного суднового шляху по гирлу Бистре.

Слід підкреслити, що відповідно до Закону (стаття 19) наукові дослідження, спостереження за станом навколишнього природного середовища та інша діяльність біосферних заповідників здійснюються з урахуванням міжнародних програм, перш за все — Програми ЮНЕСКО "Людина і біосфера". Створення суднового ходу через заповідну зону Дунайського біосферного заповідника категорично суперечить вимогам зазначеної Програми ЮНЕСКО і тому розгортання будь-якої господарської діяльності буде негативно сприйняте міжнародним співтовариством.

Мінтрансом України в обґрунтуванні доцільності і можливості будівництва глибоководного суднового ходу р. Дунай — Чорне море, міститься посилення на те, що заплановане будівництво глибоководного суднового ходу є "водним шляхом загального користування", існування яких на територіях природно-заповідного фонду нібито не заборонено законодавством. При цьому причинники такої позиції посиляються на

статтю 67 Водного кодексу України “Особливості користування водними об’єктами для потреб водного транспорту”.

З правової точки зору необхідно наголосити, що зазначена стаття Кодексу встановлює загальне правило, за яким річки, озера, водосховища, канали, інші водойми, а також внутрішні морські води та територіальне море є внутрішніми водними шляхами загального користування. Однак при цьому підкреслюється ряд випадків, коли, відповідно до законодавства України, їхнє використання з цією метою повністю чи частково заборонено. Території та об’єкти природно-заповідного фонду як раз і є тим самим винятком із загального правила, оскільки щодо них існує спеціальне регулювання, зокрема Законом України “Про природно-заповідний фонд”. Стаття 16 Закону категорично забороняє будівництво споруд, шляхів, пересування механічних транспортних засобів, за винятком шляхів загального користування.

З’ясування правомірності постановки питання проектування та будівництва глибоководного суднового ходу через заповідну зону біосферного заповідника виходить ще на одну групу проблем — земельно-правові.

Суспільні відносини щодо землекористування врегульовано Земельним кодексом України, зокрема, статтями 19, 20, 21, 43 – 45, 92, 141, 143, 149, 150, 151). Землі, у межах яких передбачається прокладання суднового ходу, відповідно до статей 19 (пункт “в”), 43 та 44 Земельного кодексу України є землями природно-заповідного призначення. Згідно з частиною першою статті 92 Кодексу ці землі знаходяться в постійному користуванні біосферного заповідника. Заповідник має право володіння та користування відповідною земельною ділянкою, що перебуває у державній власності, без встановлення строку. Крім того, слід зазначити, що землі природно-заповідного фонду статтю 150 Кодексу віднесено до особливо цінних земель. Для них законодавство передбачає винятковий порядок вилучення з постійного користування для суспільних та інших потреб. Він полягає в тому, що такі землі можуть вилучатися лише за згодою землекористувачів (стаття 149, частина друга) на підставі постанови Кабінету Міністрів України (стаття 149, частина дев’ята) та за згодою Верховної Ради України (стаття 150, частина 2). Встановлено, що до розгляду питання у Верховній Раді України необхідно здійснити

цілу низку узгоджень, порядок яких детально регламентовано Земельним кодексом України, зокрема, його статтею 151.

У даному випадку цей досить складний процес* ще більше ускладнюється у зв’язку з необхідністю додержання взятих міжнародних зобов’язань щодо забезпечення нормального функціонування Дунайського біосферного заповідника ЮНЕСКО та збереження водно-болотного угіддя міжнародного значення “Кілійське гирло”, складовою якого і є заповідник.

Загальний механізм вилучення таких земельних ділянок є багатостадійним і жодну стадію не можна обминути, адже порушення встановленої законом процедури є підставою для скасування прийнятого рішення. У разі відмови хоча б одного із учасників вищевикладеного процесу (наприклад, землекористувача, сільської, селищної, міської ради, органів державної влади) у погодженні місця розташування об’єкта ці питання вирішуються у судовому порядку.

Однак одержання згоди заінтересованих суб’єктів на вилучення земельної ділянки для можливого будівництва суднового ходу в принципі унеможливується вимогами статті 19 Конституції України. Згідно з вимогами органи державної влади та органи місцевого самоврядування зобов’язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

До цього слід додати, що відповідно до Закону України “Про охорону навколишнього природного середовища” (статті 26-30), в Україні обов’язково мають здійснюватися державна, громадська та інші види екологічної експертизи. Порядок їх проведення врегульовано Законом України “Про екологічну експертизу” та іншими прийнятими на його основі нормативно-правовими актами. Зокрема, згідно зі статтею 13 зазначеного Закону здійснення державної екологічної експертизи є обов’язковим для видів діяльності та об’єктів, що становлять підвищену екологічну небезпеку. При цьому наголошується, що будівництво гідротехнічних споруд є діяльністю, що становить підвищену екологічну небезпеку, а тому потребує проведення обов’язкової екологічної експертизи.

Ухилення від проведення та невиконання її висновків, а також надання необ’єктивної інформації за результатами проведення експертизи, передбачає притягнення винних

до відповідальності. В контексті зазначеного проведена Міністерством екології та природних ресурсів України державна екологічна експертиза техніко-економічного обґрунтування інвестицій “Створення глибоководного суднового ходу Дунай — Чорне море на українській ділянці дельти Дунаю” є обов’язковою, її висновки потребують неухильного виконання.

При цьому необхідно наголосити, що розглянуте техніко-економічне обґрунтування Мінтранспорту України не передбачає альтернативних варіантів створення зазначеного суднового ходу і тому повернуто для доопрацювання як таке, що у запропонованому, вигляді не відповідає вимогам законодавства та державним будівельним нормам.

Відповідно до чинного законодавства, сама постановка питання та хід виконання робіт, в тому числі — розроблення техніко-економічного обґрунтування (ТЕО) інвестицій по гирлу Бистре є грубим порушенням чинного законодавства України. Така розробка не може бути здійснена за наявного статусу території, у межах якої пропонується проходження суднового ходу. Тому висновок “Укрінвестекспертизи”, яка не вивчила комплексно правові та еколого-економічні проблеми будівництва ГСХ р. Дунай — Чорне море по гирлу Бистре не може бути визнано обґрунтованим і правомірним. Мають бути додатково вивчені з правової точки зору й інші матеріали ДП “Дельта-лоцман”, що передані на розгляд екологічної експертизи, а також механізм залучення коштів на будівництво.

По-третє, проведені наукові дослідження довели, що можливе будівництво і експлуатація глибоководного суднового ходу по гирлу Бистре в межах заповідної зони Дунайського біосферного заповідника неприпустимі з екологічних і природоохоронних позицій. Будівництво суднового ходу за цим варіантом розріже на дві частини ядро заповідника, де зосереджено унікальні види рослин і тварин, у тому числі занесені до Червоної книги. В результаті будівництва та експлуатації суднового ходу по гирлу Бистре унікальні водні та наземні екосистеми ядра біосферного заповідника будуть поступово зруйновані і перетворені у пересічні екосистеми.

Зазнає змін седиментаційний режим рукавів дельти від Ізмаїльського чарталу до барової частини гирла Бистре. Додаткова завись, що формуватиметься під час днопоглиблювальних робіт по трасі суднового ходу, збільшить каламутність води і, як наслідок, вміст в ній специфічних

речовин токсичної дії. Безпосередньо днопоглиблювальними роботами буде зруйновано близько 4,14 кв. км. донних біотопів, що приведе до деградації цих угруповань, які становлять кормову базу промислових видів риби.

Поглиблення русла гирла Бистре та здійснення прорізу через його бар у морі призведе до періодичного проникнення солоні води в дельту на відстань 9 км, що спричинятиме екологічні катастрофи, які зараз спостерігаємо на о. Сасик.

Дельта Дунаю (вторинна дельта Кілійського рукава Дунаю) — одне з найбільших водно-болотних угідь Європи. У силу природних, географічних, історичних і політичних причин вона на значних площах зберегла свій первозданий вигляд. Водно-болотні угіддя дельти Дунаю включені до складу 200 найбільш багатих за різноманітністю угідь у світі, що складають планетарну мережу Global -200.

Необхідно враховувати міжнародний досвід організації суднового ходу через гирлові бари рукавів неприливних дельт, їх експлуатація — це поєднання постійного днопоглиблення (землечерпання) та русловирівнювання (створення захисних дамб). В прорізі через бар гирла Бистре, що планується на першому етапі експлуатації, як показують численні дослідження вітчизняних і зарубіжних вчених, будуть відзначатися річкова та морська заносимості.

Приклади експлуатації Прорви, Потапинського та Полуночного рукавів показують, що всі вони рано чи пізно відмирають. Така ж доля чекає і гирло Бистре, враховуючи стадію активізації процесів заносимості внаслідок поглиблення його барової частини.

Зважаючи на активний характер гирла Бистре та необхідність підтримання його в робочому стані, в перші роки експлуатації обсяги витрат на ремонтні дночерпання будуть перевищувати 10 млн. грн. щорічно. Крім того, додатковий загальний обсяг річних експлуатаційних витрат складе майже 25 млн. грн. (за даними проектувальників).

Висновки про те, що після відкриття в 2003 році експериментально-експлуатаційного прорізу всі наступні капітальні вкладення у будівництво і експлуатацію каналу через Бистре будуть здійснюватись за рахунок власних коштів, зароблених при його експлуатації, недоречні. При сучасному стані проходів, наявній тарифній політиці та більш привабливому стані румунських каналів, основні суднопотоки можуть бути

зорієнтовані не на українську частину дельти Дунаю.

З урахуванням вищезазначеного є достатньо підстав сформулювати такі науково-експертні оцінки:

1. Проектування та можливе будівництво глибоководного суднового ходу р. Дунай — Чорне море через гирло Бистре у межах заповідної зони Дунайського біосферного заповідника НАН України, який є складовою частиною міжнародного транскордонного румунсько-українського біосферного заповідника ЮНЕСКО “Дельта Дунаю” у разі їх здійснення було б грубим порушенням ряду статей Конституції України, численних норм Законів України “Про охорону навколишнього природного середовища”, “Про природно-заповідний фонд України” та інших міжнародних зобов’язань нашої держави.

Навіть якщо відповідний проект з точки зору найбільшчех економічних показників визнається Міністерством транспорту України на сьогодні ефективним, то з точки зору довгострокової перспективи він призведе до численних негативних наслідків, причому не тільки екологічного, а й економічного, соціального, політичного та правового характеру; значну частину з них сьогодні можна лише прогнозувати, а деякі навіть неможливо передбачити.

2. Розуміючи необхідність будівництва відповідного суднового ходу на території України, вважаємо, що замовникам та проектантам слід зосередити увагу на опрацюванні на конкурсних умовах усіх можливих альтернативних пропозицій. Серед головних критеріїв визначення пріоритетності проектів мають бути не тільки показники їх економічної ефективності з огляду лише на найближчу перспективу, а, насамперед, вимоги екологічної безпеки, довгострокові інтереси сталого розвитку держави, забезпечення дотримання міжнародних зобов’язань, добровільно взятих на себе Україною.

Перевага має бути надана проекту, який не порушує норм національного законодавства, можливості реалізації якого будуть мінімально залежати від необхідності виконання певних міжнародних процедур, узгодження з міжнародними організаціями та іноземними державами, а головне, він не повинен зачіпати інтереси Дунайського біосферного заповідника.

Має бути оголошено тендер на проектування можливого будівництва глибоководного суднового ходу, публічне та прозоре обговорення відповідних альтернативних варіантів, з яких незалежна комісія фахівців має вибрати оптимальний.

Разом з тим, на першому етапі пропонуємо вжити невідкладних заходів щодо поглиблення З’єднувального каналу порту Усть-Дунайськ на 6 км з затвором, а також ґрунтовно вивчити можливості розчистки Потапинського каналу та проходів до Старо-стамбульського гирла.

Одночасно з цим, враховуючи позитивний досвід Румунії щодо створення позакатегорійного комплексу Констанца — Черноводе на інвестиційній основі, можна було б розпочати проробку передпроектних пропозицій щодо створення в майбутньому глибоководного шлюзованого суднового ходу на материковій частині української дельти Дунаю.

3. Проблеми можливого будівництва зазначеного глибоководного суднового ходу в українській частині дельти Дунаю потребують проведення попередніх консультацій з відповідними міжнародними організаціями та зацікавленими країнами.

4. Необхідно забезпечити спільними зусиллями розробку комплексної наукової програми збереження біологічного та ландшафтного різноманіття навколишнього середовища та сталого соціально-економічного розвитку Українського Придунав’я та заходи щодо практичної реалізації її висновків і рекомендацій щодо пріоритетних аспектів подальшої розбудови транспортних комунікацій.

5. Доцільно вжити заходів щодо налагодження постійно діючого системного моніторингу території регіону і на цій основі забезпечити збереження та раціональне використання ресурсів унікальних природних комплексів, розвитку туризму та відповідної соціальної інфраструктури.

Вважаємо за доцільне ще раз наголосити, що Україна має формувати імідж держави цивілізованої, яка поважає і дотримується норм національного законодавства та міжнародного права. Тільки за таких обставин її будуть сприймати як надійного партнера у світоцивілізаційних відносинах і проголошений Україною європейський вибір дійсно буде відповідати європейським стандартам підходів до вирішення проблем.

Є досить вагомі підстави для припущення, що у разі вчинення з боку України дій, які можуть бути розцінені міжнародним співтовариством як такі, що здатні призвести до погіршення умов діяльності Дунайського біосферного заповідника чи погіршення умов збереження його природних комплексів, одразу можна очікувати різко негативну реакцію з боку ЮНЕСКО, інших міжурядових та неурядових міжнародних організацій природоохоронного профілю, а також світової екологічної громадськості.

Адже за сучасних умов вирішення екологічних проблем, рівень виконання відповідних міжнародних зобов'язань є суттєвим фактором формування ставлення міжнародного співтовариства до держав. У разі прийняття недостатньо зважених рішень чи вчинення відповідних дій Україна може бути поставлена у край складне становище, позбавлена або значно обмежена в участі у міжнародному природоохоронному співробітництві, одержанні допомоги з боку

міжнародних донорських організацій для вирішення актуальних екологічних, економічних, соціальних та політичних проблем. А це не відповідатиме національним інтересам та основним напрямам зовнішньої та внутрішньої державної політики і неприпустимо з огляду на те, що наша держава має бути приймаючою стороною наступної Всеєвропейської конференції міністрів навколишнього середовища, запланованої на травень 2003 року, а значить — має виступати лідером процесу “Довкілля для Європи”, демонструвати на національному та міжнародному рівні обґрунтовані підходи до вирішення актуальних екологічних проблем.

Керівники дослідження:

Директор Інституту гідробіології НАН України,
академік НАН України **В. Д. Романенко**

Заступник Голови Ради по вивченню
продуктивних сил України НАН України,
доктор економічних наук **Б. М. Данилишин**

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ ІНСТИТУТ ДЕРЖАВИ І ПРАВА ім. В.М. Корецького

Висновок науково-правової експертизи щодо правових засад проектування та будівництва глибоководного суднового ходу р. Дунай — Чорне море через заповідну українську територію (гирло Бистре) міжнародного транскордонного румунсько-українського біосферного заповідника ЮНЕСКО “Дельта Дунаю”

Експертний висновок підготовлений на запит Президії НАН України та Міністерства-екології та природних ресурсів України в зв'язку з опрацюванням правових засад проектування та будівництва глибоководного судового ходу р. Дунай — Чорне море через українську територію міжнародного транскордонного румунсько-українського біосферного заповідника ЮНЕСКО “Дельта Дунаю” і пов'язаної з цим можливості проведення відповідних робіт у заповідній зоні (гирло Бистре) Дунайського біосферного заповідника НАН України (ДБЗ).

1. Нормативно-правові акти, що регулюють питання, які лежать в основі запиту

Суспільні відносини щодо правового режиму біосферних заповідників, їх зонування і дозволених меж і видів використання їх території (акваторій) детально врегульовані законодавством України про природно-заповідний фонд, зокрема, законами України “Про охорону навколишнього природного середовища” (від 25.06.1991 р.), “Про природно-заповідний фонд України” (від 16.06.1992 р.), міжнародними договорами України в першу чергу такими,

що приймаються під егідою ЮНЕСКО, а також Положеннями про конкретні біосферні заповідники та Проєктами організації території біосферних заповідників та охорони їх природних комплексів, що затверджуються центральним органом виконавчої влади в галузі охорони навколишнього природного середовища.

Крім того, при аналізі та оцінці ситуації, що підлягає експертизі, слід враховувати вимоги багатосторонніх та регіональних міжнародно-

правових актів екологічного спрямування, стороною яких є або готується стати Україна, Це, зокрема,

- Конвенція про співробітництво щодо охорони та сталого розвитку в басейні ріки Дунай (Софія, 1994 р.).
- Конвенція про риболовство в водах Дунаю (Бухарест, 1958 р. із змінами, внесеними в 1979 р.).

- Конвенція про риболовство в Чорному морі (Варна, 1959 р. з наступними доповненнями, внесеними 30 червня 1965 р.).
- Конвенція про водно-болотні угіддя, що мають міжнародне значення, головним чином як місце перебування водоплавних птахів (Рамсар, 1971 р.) та доповнюючий Протокол до неї (Париж, 1982 р.).
- Інші міжнародно-правові акти.

2. Науково-правовий аналіз проекту будівництва глибоководного судового ходу р. Дунай — Чорне море в заповідній зоні (гирло Бистре) Дунайського біосферного заповідника НАН України

Згідно зі статтею 17 Закону України “Про природно-заповідний фонд”, біосферні заповідники є природоохоронними, науково-дослідними установами міжнародного значення, що створюються з метою збереження в природному стані найбільш типових природних комплексів біосфери, здійснення фонових екологічного моніторингу, вивчення навколишнього природного середовища, його змін під дією антропогенних факторів.

Територія кожного біосферного заповідника поділена на зони: ядро (заповідна зона), буферна зона і зона антропогенних ландшафтів. При цьому законодавство України встановлює не уніфікований, а диференційований правовий режим охорони і використання території біосферних заповідників залежно від функціонального зонування їх територій. Відповідно до статті 8 Закону “Про природно-заповідний фонд України”, найменш суворим є режим зони антропогенних ландшафтів, в межах якої дозволяється здійснення традиційних видів господарської діяльності; ця зона може включати території традиційного землекористування, лісокористування, водокористування, місць поселення, рекреації та інших видів діяльності. Порівняно з цією зоною режим охорони буферної зони є більш жорстким, оскільки ця зона виділена з метою запобігання негативному впливу на заповідну зону господарської діяльності на прилеглих територіях. Однак найбільш суворою охороною, як за національним законодавством України, так і за міжнародним правом, підлягає заповідна зона (ядро) біосферного заповідника. Відповідно до статті 16 вищезгаданого Закону, в цій зоні забороняється будь-яка господарська та інша діяльність, що суперечить цільовому призначенню заповідника, порушує природний розвиток процесів та явищ або створює загрозу шкідливого впливу на його природні комплекси та об’єкти. Серед

видів діяльності, які законом прямо перераховуються як заборонені, — будівництво споруд, шляхів, лінійних та інших об’єктів транспорту і зв’язку, не пов’язаних з діяльністю природних заповідників, проїзд і навіть прохід сторонніх осіб, пересування технічних транспортних засобів; порушення ґрунтового покриву та гідрологічного і гідрохімічного режимів та інші види діяльності, що призводять до порушення природних комплексів. Єдині види діяльності, дозволені в заповідній зоні біосферного заповідника, — це збереження в природному стані найбільш типових природних комплексів біосфери, наукові дослідження, здійснення фонових моніторингу.

Виходячи з вищевикладеного, будівництво судноплавного шляху в заповідній зоні (ядрі) Дунайського біосферного заповідника НАН України вступить в конфлікт з вимогами законодавства про природно-заповідний фонд, що в цій частині є імперативним і не дозволяє жодних виключень. Ані адміністрація заповідника, ані орган (організація), у підпорядкуванні якого знаходиться даний об’єкт природно-заповідного фонду (в даному випадку Національна академія наук України), ані спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади в галузі екології та природних ресурсів (Мінекоресурсів України), не можуть змінити відповідних законодавчих приписів, навіть давши згоду на подібну зміну режиму.

Єдина можливість дозволити господарську діяльність у відповідній частині біосферного заповідника — це згідно зі статтею 54 Закону “Про природно-заповідний фонд України” скасувати статус біосферного заповідника. Такий крайній захід законодавство передбачає лише для випадків, коли відповідна територія втратила свої природні якості, які були підставою для надання такого статусу. Скасування статусу, як і будь-якій іншій зміні в регулюванні режиму,

повинна передувати державна екологічна експертиза. Тільки висновок екологічної експертизи зможе стати підставою для подальших дій у відповідному напрямку.

При підготовці такого висновку слід, крім вищевикладеного, мати на увазі міжнародно-правові аспекти проблеми.

По-перше, ДБЗ є білатеральним румунсько-українським біосферним заповідником ЮНЕСКО “Дельта Дунаю”. Тому основи його правового режиму визначаються не тільки національним законодавством України, але й міжнародними актами, в першу чергу, документами ЮНЕСКО — міжнародної організації, якій Організацією Об’єднаних Націй делеговано ведення реєстру біосферних заповідників. ЮНЕСКО здійснює цю роботу ведучи постійний контроль за дотриманням статусу територій, які вона включила до міжнародного реєстру біосферних заповідників. А оскільки ні фактичних, ні юридичних підстав для скасування статусу ДЕЗ на сьогодні немає, то здійснення відповідних заходів з боку України викличе жорстко негативну реакцію з боку ЮНЕСКО, інших міжкурядових організацій природоохоронного профілю, а також світової екологічної громадськості. У разі створення подібного прецеденту Україна може бути позбавлена можливості щодо подальшого розвитку мережі природоохоронних територій міжнародного значення, якими є біосферні заповідники. А це протирічитиме основним напрямом державної політики в галузі збереження навколишнього середовища України та її переходу на принципи сталого розвитку.

По-друге, в разі будівництва каналу по гирлу Бистре буде здійснене ще одне порушення норм міжнародного права, а саме положень Рамсарської конвенції про водно-болотні угіддя. Вони мають міжнародне значення головним чином як місце перебування водоплавних птахів. Україна приєдналась до цієї Конвенції, визначивши відповідні угіддя на своїй території і взявши на себе міжнародні зобов’язання щодо їх охорони та збереження. Перетин території Рамсарського угіддя судновим ходом буде грубим порушенням міжнародних зобов’язань України з усіма правовими наслідками, що з цього слідуватимуть.

В ході попереднього опрацювання питання і пошуку шляхів можливого подолання законодавчих бар’єрів для організації судноплавства через заповідну зону ДБЗ обговорювався варіант угоди про спільне користування відповідною територією, що була укладена між заповідником, з одного боку, і судноплавною

компанією — з іншого. В зв’язку з цим вважаємо за доцільне застерегти: відповідно до законодавства така угода може бути укладена лише щодо здійснення таких видів діяльності, які передбачені режимом охорони, збереження і відтворення відповідної категорії природно-заповідного фонду, тобто щодо здійснення фонових моніторингу, наукової діяльності або діяльності по збереженню природних комплексів. Всі інші угоди про спільну діяльність в межах заповідної зони біосферного заповідника будуть визнані незаконними.

Вважаємо також, що всі посилення на економічну доцільність запропонованого господарського проекту організації судноплавства через заповідну зону (гирло Бистре) Дунайського біосферного заповідника НАН України — об’єкта природно-заповідного фонду міжнародного значення, враховують лише показники економічної ефективності сьогодення на шкоду перспективі переходу України на принципи сталого розвитку.

Висновок

Проект створення суднового ходу р. Дунай — Чорне море по гирлу Бистре, тобто через українську територію міжнародного транскордонного румунсько-українського біосферного заповідника ЮНЕСКО “Дельта Дунаю”, у разі його реалізації буде грубим порушенням норм чинного законодавства України і міжнародних зобов’язань нашої держави, а тому щодо нього не може бути даний позитивний висновок екологічної експертизи. Навіть якщо відповідний проект з точки зору найближчих економічних показників визнається сьогодні більш вигідним, то з точки зору довгострокової перспективи він може бути пов’язаний з непередбачуваними наслідками, причому не тільки екологічного, а й економічного характеру. Тому слід зосередити увагу на опрацюванні альтернативних проектів будівництва відповідного суднового ходу, зокрема нижче с. Ліски (гирло Степове) у Жебриянську бухту.

Доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент Академії правових наук України, Заслужений юрист України

Н. Р. Малишева

ЗАТВЕРДЖУЮ: заступник Державного секретаря Мінекоресурсів України

А. Гриценко

10 липня 2003 р.

WWW.ICPDR.ORG

Сторінка Міжнародної комісії захисту Дунаю — органу, що відповідає за впровадження Конвенції з захисту ріки Дунай. На сторінці Ви зможете ознайомитись з основними міжнародними документами, що стосуються захисту середовища Дунаю, Програмою спільних дій Придунайських країн. Велику увагу приділено екологічному стану басейну Дунаю, міжнародній політиці та співробітництву щодо покращення стану вод. Сторінка також містить інформацію про прикладні дослідження проблем басейну.

Мова сторінки — англійська.

WWW.REC.ORG/DANUBEPCU

Сторінка, підтримувана Регіональним Екологічним Центром, присвячена Екологічній програмі для басейну річки Дунай. На сторінці — коротка інформація щодо різноманітних аспектів захисту довкілля Дунаю: від Конвенції щодо співробітництва по охороні та сталому використанню ріки Дунай та Стратегічного плану дій для басейну ріки Дунай до інформації про стан вод, судноплавство, природне різноманіття Дунаю. Подорожуючи по розділах сторінки, Ви зможете знайти цікаві посилання на інші Інтернет-сторінки, що містять дані не лише про Дунай, але й про інші ріки, стан довкілля в придунайських країнах, географічні дані про води Європи.

Мова сторінки — англійська.

GREENPEARLS.IATP.ORG.UA/DUNAISKY.HTM

На цій сторінці Ви зможете знайти корисну інформацію про Дунайський біосферний заповідник: від офіційної адреси, адміністративної структури до історії, природних особливостей та природоохоронної цінності. Також тут розміщена інформація про екскурсійні маршрути, візит — центр заповідника та туристичні послуги, що надаються заповідником для широкого кола відвідувачів.

Мова сторінки — українська.

WWW.BLACKSEA-COMMISSION.ORG

Сторінка Постійної комісії із захисту Чорного моря від забруднення. На сторінці міжнародно-правові документи, що стосуються захисту Чорного моря від забруднення, анонси подій, інформація про проекти із захисту Чорного моря. В директорії “Інформаційні ресурси” — звіт про стан Чорного моря.

Мова сторінки — англійська.

**НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ В СФЕРІ ОХОРОНИ ДОВКІЛЛЯ,
ЩО ПРИЙНЯТІ ВОСЕНИ 2003 РОКУ**

Верховна Рада України	
Постанова Верховної Ради від 2003.09.18, № 1168-IV	“Про утворення Тимчасової слідчої комісії Верховної Ради України з перевірки додержання вимог законодавства України Міністерством екології та природних ресурсів України при видачі спеціальних дозволів (ліцензій) на користування надрами”
Закон України від 2003.10.02, № 1211-IV	“Про внесення змін до Закону України “Про оренду землі”
Постанова Верховної Ради від 2003.11.20, № 1310-IV	“Про стан дотримання вимог природоохоронного законодавства при здійсненні діяльності, пов’язаної з надрокористуванням в Україні”

Кабінет міністрів України	
Постанова КМ від 2003.09.04, № 1414	“Про ліквідацію Національної комісії сталого розвитку України при Кабінеті міністрів України”
Постанова КМ від 2003.09.16, № 1463	“Про призначення Пуги Г. О. начальником Державної екологічної інспекції”
Постанова КМ від 2003.09.17, № 1475	“Про затвердження Порядку та загальних умов проведення конкурсів на отримання спеціального дозволу на користування нафтогазоносними надрами”
Постанова КМ від 2003.09.17, № 1476	“Про забезпечення підготовки Національної доповіді про стан техногенної та природної безпеки в Україні”
Розпорядження КМ від 2003.09.17, № 571-р	“Про підписання Угоди про співробітництво в галузі рибальства та морського господарства між Урядом України та Урядом Ісламської Республіки Мавританія”
Розпорядження КМ від 2003.09.17, № 572-р	“Про забезпечення фінансування добудови та введення в експлуатацію енергоблоків № 2 Хмельницької і № 4 Рівненської АЕС”
Розпорядження КМ від 2003.09.17, № 574-р	“Про голову Міжвідомчої робочої групи з питань техногенної та екологічної безпеки внутрішніх морських вод, територіального моря та виключної (морської) економічної зони України на Чорному та Азовському морях”
Постанова КМ від 2003.10.02, № 1540	“Про затвердження Порядку надання спеціальних дозволів на користування надрами”
Постанова КМ від 2003.10.02, № 1534	“Про внесення зміни до пункту 83 переліку видів діяльності, що належать до природоохоронних заходів”
Постанова КМ від 2003.10.02, № 1542	“Про доповнення переліку особливо небезпечних підприємств, припинення діяльності яких потребує проведення спеціальних заходів щодо запобігання заподіяння шкоди життю та здоров’ю громадян, майну, спорудам, навколишньому природному середовищу”
Постанова КМ від 2003.10.02, № 1570	“Про визначення компетентних національних органів з питань виконання міжнародних конвенцій у галузі використання ядерної енергії”
Розпорядження КМ від 2003.10.02, № 594-р	“Про затвердження плану заходів щодо демілітаризації, екологічного оздоровлення та подальшого економічного, соціального і культурного розвитку зони Балаклавської бухти м. Севастополя на 2003 — 2010 роки”
Постанова КМ від 2003.10.03, № 1577	“Про утворення Державної санітарно-епідеміологічної служби”
Розпорядження КМ від 2003.10.13, № 598-р	“Про затвердження техніко-економічного обґрунтування будівництва глибоководного суднового ходу р. Дунай — Чорне море на українській ділянці дельти”

Розпорядження КМ від 2003.10.15, № 606-р	“Про схвалення Концепції Державної програми запобігання і боротьби з підтопленням земель”
Розпорядження КМ від 2003.10.15, № 610-р	“Про схвалення Концепції реалізації державної політики щодо скорочення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря, які призводять до підкислення, евтрофікації та утворення приземного озону”
Розпорядження КМ від 2003.10.15, № 622-р	“Про затвердження проекту ліквідації сірчаних кар’єрів, відновлення екологічної рівноваги і ландшафту в зоні діяльності Роздільського ДГХП “Сірка””
Розпорядження КМ від 2003.10.15, № 627-р	“Про включення Артемівського родовища до переліку ділянок надр (родовищ корисних копалин), що можуть надаватися у користування на умовах, визначених угодами про розподіл продукції”
Постанова КМ від 2003.11.06, № 1735	“Про проведення індексації нормативів плати (збору) за використання природних ресурсів”
Розпорядження КМ від 2003.11.20, № 682-р	“Про затвердження розмірів лісосічного фонду та площі хвойних насаджень (сосни) для заготівлі живиці на 2004 рік”
Розпорядження КМ від 2003.11.20, № 687-р	“Про утворення комісії для здійснення заходів щодо реорганізації Мінекоресурсів”
Постанова КМ від 2003.11.26, № 1846	“Про затвердження Державної програми приведення небезпечних об’єктів виробничого об’єднання “Придніпровський хімічний завод” в екологічно безпечний стан і забезпечення захисту населення від шкідливого впливу іонізуючого випромінювання”
Постанова КМ від 2003.11.26, № 1847	“Про затвердження диференційованих нормативів плати за користування надрами для видобування уранової руди”
Розпорядження КМ від 2003.11.26, № 715-р	“Про призначення Державної комісії з прийняття в експлуатацію енергоблока № 4 Рівненської АЕС”
Розпорядження КМ від 2003.11.26, № 716-р	“Про призначення Державної комісії з прийняття в експлуатацію енергоблока № 2 Хмельницької АЕС”
Розпорядження КМ від 2003.11.26, № 723-р	“Про деякі заходи щодо поліпшення роботи у сфері поводження з небезпечними відходами”
Розпорядження КМ від 2003.11.27, № 727-р	“Про скидання зворотних вод у річки Інгулець і Саксагань”

Президент України	
Указ Президента від 2003.09.15, № 1039/2003	“Про заходи щодо підвищення ефективності державного управління у сфері охорони навколишнього природного середовища та використання природних ресурсів”
Указ Президента від 2003.09.26, № 1094/2003	“Про заходи щодо розвитку виробництва палива з біологічної сировини”
Указ Президента від 2003.09.30, № 1124/2003	“Про призначення С. Полякова Міністром охорони навколишнього природного середовища України”
Указ Президента від 2003.11.21, № 1328/2003	“Про вдосконалення управління у сфері запобігання і реагування на надзвичайні ситуації техногенного та природного характеру”
Указ Президента від 2003.11.26, № 1350/2003	“Про призначення М. Бабича заступником Голови Державного комітету України по водному господарству”
Указ Президента від 2003.11.26, № 1354/2003	“Про призначення А. Гриценка заступником Міністра охорони навколишнього природного середовища України”
Указ Президента від 2003.11.26, № 1359/2003	“Про призначення С. Довганя першим заступником Міністра охорони навколишнього природного середовища України у зв’язках з Верховною Радою України”
Указ Президента від 2003.11.27, № 1362/2003	“Про призначення С. Куруленка заступником Міністра охорони навколишнього природного середовища України”

Указ Президента від 2003.11.27, № 1364/2003	“Про призначення М. Пефтієва заступником Міністра охорони навколишнього природного середовища України”
---	--

Інші органи державної влади України		
Державна комісія по запасах корисних копалин	Наказ/Інструкція від 2003.09.02, № 162	“Про затвердження Інструкції про зміст, оформлення та порядок подання до Державної комісії України по запасах корисних копалин матеріалів геолого-економічної оцінки родовищ питних і технічних підземних вод”
Міністерство аграрної політики	Наказ/Положення від 2003.09.17, № 342	“Положення про Реєстр тварин”
Державний комітет ядерного регулювання	Наказ/Інструкція від 2003.09.24, № 125	“Про затвердження Інструкції про порядок видачі дозволів на перевезення радіоактивних матеріалів”
Мінтранс	Наказ від 2003.10.01, № 763	“Про проведення робочого семінару міжнародних експертів з питань охорони природи і раціонального землекористування “Відновлення транзитного судноплавства на українській частині дельти Дунаю в умовах існування біосферного заповідника, спираючись на міжнародний досвід”
Держкомзем	Наказ/Перелік від 2003.10.06, № 245	“Про затвердження переліку особливо цінних груп ґрунтів”
Мінекономіки, Державна податкова адміністрація	Наказ/Положення від 2003.10.07, № 276/477	“Про затвердження Положення про порядок застосування законодавства з питань пільгового оподаткування виконавців робіт, послуг на митній території України, які виконуються за рахунок міжнародної технічної допомоги, що надається на безоплатній та безповоротній основі на період підготовки до зняття і зняття енергоблоків Чорнобильської АЕС з експлуатації та перетворення об’єкта “Укриття” на екологічно безпечну систему, або за рахунок коштів, які передбачаються в державному бюджеті як внесок України до Чорнобильського фонду “Укриття”
Міністерство екології та природних ресурсів	Наказ від 2003.10.28, № 92	“Про внесення змін та доповнень до наказу Міністерства екології та природних ресурсів України від 16 травня 2003 року N 76-М”
Держкомлісгосп	Наказ від 2003.11.05, № 185	“Про внесення змін до наказу Держкомлісгоспу України від 21.04.2003 N 76 “Про проведення полювання на диких парнокопитих і хутрових звірів у мисливський сезон 2003 року”
Державна комісія по запасах корисних копалин	Наказ від 2003.11.10, № 209	“Про внесення змін та доповнень до Інструкції із застосування Класифікації запасів і ресурсів корисних копалин державного фонду надр до родовищ питних і технічних підземних вод”
Державний комітет з будівництва та архітектури	Наказ/Перелік від 2003.11.12, № 187	“Про затвердження Переліку об’єктів, затвердження проектів будівництва яких у межах законодавства України не потребує висновку комплексної державної експертизи”
Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг	Розпорядження/Порядок від 2003.11.13, № 123	“Про затвердження Порядку і правил формування, розміщення та обліку страхових резервів з обов’язкового страхування цивільної відповідальності за ядерну шкоду”

Біорізноманітність Дунайського біосферного заповідника, збереження та управління. // За ред. Ю. Р. Шеляг-Сосонка. — К.: Наукова Думка, 1999.

Книга містить інформацію про природні умови, ресурси, біорізноманітність Дунайського біосферного заповідника. Багато уваги приділено питанням охорони та збереження біорізноманіття, моніторингу природного добробуту. В розділі “Екологічний менеджмент” проблеми і напрямки узгодження інтересів господарства та охорони природи. Цікавим є матеріал про можливість ренатуралізації (повернення у природний стан) земель, що зазнали значного впливу діяльності людини. Завдяки розміщенню матеріалів сучасних комплексних досліджень книга може вважатись одним з найбільш повних джерел інформації про Дунайський біосферний заповідник.

Федоренко В. А. Международный биосферный заповедник в дельте Дуная. — Вилково, РА «ARTVISION», 2002.

У брошурі висвітлені деякі питання організації охорони заповідних територій та використання природних ресурсів в українсько-румунському біосферному заповіднику “Дельта Дунаю”, частиною якого є Дунайський біосферний заповідник. Описані найбільш актуальні проблеми, конфлікти, управлінські задачі та заходи, що здійснюються у заповіднику. Брошура допомагає глибше зрозуміти різні сторони діяльності міжнародного біосферного заповідника та природно-заповідного фонду загалом.

Волошкевич О., Жмуд М., Титар В. Дунайський біосферний заповідник. План управління (менеджмент-план). — Київ: Фітосоціоцентр, 1999.

План управління (менеджмент-план) Дунайського біосферного заповідника. План є прикладом комплексного підходу до управління природоохоронною територією, спробою втілення в життя принципів сталого розвитку.

ENVIRONMENTAL ADVOCACY JOURNAL №24

QUARTERLY JOURNAL OF ECOPRAVO - LVIV

This is a special issue of the Environmental Advocacy Journal. It is all about our “Danube case”, a case to save biodiversity of the Danube river Delta in Ukraine.

Danube case combines a number of legal actions at national and international level to prevent construction of a navigable canal in the Danube Delta. The canal, if constructed, would connect Black Sea and Ukrainian part of the Danube river. The Ministry of Transport of Ukraine plans to construct the canal in the core zone of the Danube Biosphere Reserve.

Our efforts to save the delta include a suit against the Ministry of Environment to invalidate so called positive environmental expertiza (EIA) of the canal, a suit against the President of Ukraine to invalidate his decree adopted to facilitate construction of the canal, an international complaint to the Implementation Committee of the Espoo Convention against the Government of Ukraine, and legal help to the Danube Biosphere Reserve in a court case initiated in order to deprive the reserve of its rights to land and waters.

In this issue we publish an analysis of our actions, relevant official documents, and expert opinions.

I N T H I S I S S U E :

Kravchenko S., Andrusevych A.

The “Danube case”:

Protecting the Public Interest 3

The President and the Executive Director of EPL set the position of EPL in the Danube case.

Melen O.

Defending the Danube Biosphere Reserve . 4

This article covers all our efforts to save the Danube Delta from plans to construct a canal.

Law suit claiming invalid Conclusion of the State Environmental Expertiza (No 105) of July 10, 2003 8

Conclusion of the State Environmental Expertiza (No 105) Concerning Revised Technical Economical Assessment of Investments “Construction of Deep-Water Navigable Canal Danube — Black Sea in the Ukrainian Part of Delta” 11

Challenging a President’s Decree 18

Decree of the President of Ukraine on Creation of the Danube Biosphere Reserve 20

Decree of the President of Ukraine on the Decision of the Council of the National Safety and Defense of Ukraine (June 6, 2003) “On the State of Implementation of the Decree of the President of Ukraine (August 10, 1998 No 861) “On the Creation of Danube Biosphere Reserve” and Prospects of the Construction of the Navigable Canal Danube — Black Sea” 22

Complaint on the Violations of Convention on Environmental Impact Assessment in a Transboundary Context (Espoo Convention) by Ukraine 24

Andrusevych A.

Two Days in the Danube Delta (photo gallery) 26

Pavelko A.

The Danube Delta: Some Facts from History 33

Voloshkevych O.

Danube Biosphere Reserve — The Most Important Nature Reserve in the Black Sea Area 34

Danube Delta facts by the Director of the Danube Biosphere Reserve.

Malysheva N.

Conclusion of the Scientific Legal Expertiza on Legal Aspects on Planning and Construction of the Deep-Water Navigable Canal Danube — Black Sea through the Protected Ukrainian Area (Bystre Mouth) of the “Danube Delta”, the UNESCO International Transboundary Romanian — Ukrainian Biosphere Reserve 38

Danylyshyn B., Romanenko V.

Scientific Expert Assessment of Social Economic, International Legal and Environmental Aspects of Possible Construction of Navigable Deep-Water Canal Danube-Black-Sea in Ukrainian part of Danube Delta 44

Ecoweb 47

List of the Environmental Legal Acts Adopted in Autumn 2003 48

Publications 51

This issue was published with support of Charles Stewart Mott Foundation

Environmental Advocacy Journal

Address of Ecopravo-Lviv:

2, Krushelnitska Str., Lviv, 79000 Ukraine.

tel.: +380(322) 72 27 46, fax: 97 14 46

e-mail: epac@mail.lviv.ua

http://www.ecopravo.lviv.ua

Цей випуск нашого Вісника — особливий. Ми присвятили його справжній битві, що розгорілась між представниками екологічної громадськості і науковцями з одного боку та Міністерством транспорту України з іншого.

Йдеться про Дунайський біосферний заповідник.

Благодійний фонд "ЕКОПРАВО-ЛЬВІВ"
Центр громадської екологічної адвокатури